

2012
Årshögtiden
Högtidsskrift

Hedersdoktorer

David G. Anderson	5
Ellen Annandale	6
Eva-Mari Aro	7
Anders Fänge	8
Mogens Niss	9
Rodney Rothstein	10
Elisabeth Rynell	11-13
Naomi Scheman	14
Stuart Spencer	15

Professorer

Clas Ahlm	18
Richard Bindler	19
Gunnar Björnsson	20
Christina Stecksén Blicks	21
Tomas Blomquist	22
Dan Boström	23
Thomas Brännström	24
Maria Grazia Carelli	25-27
Daniel Fällman	28
Michael Haney	29
Christine Hudson	30

Jonas Höög	31
Jörgen Johansson	32
Solveig Wållberg Jonsson	33-35
Jan Karlsson	36
Jonas Lilliequist	37
Debra Milton	38
Erland Mårald	39-41
Bo Nilsson	42
Lillemor Lundin Olsson	43
Anu Pylkkänen	44
Johan Redström	45-47
Oleg Seleznev	48
Lars Silver	49
Göran Sjögren	50
Åsa Karlsson Sjögren	51
Pär Sundström	52
Tor Söderström	53
Johan Trygg	54
Anna Valtonen	55
Mikael Wiberg	56
Karin Viklund	57
Jun Yu	58
Ann Öhman	59

Pristagare

Bo Andersson	62
Daniel Andersson	63
Kaj Blennow	64
Andrei Chabes	65
Ellen Dorrepaal	66
Elisabeth Sauer Eriksson	67
Per-Olof Eriksson	68
Juha Hernesniemi	69
Markus Hällgren	70
Erik Rosendahl	71
Olle Sundström	72
Johan Trygg	73
Lars Weinehall	74
Ann Öhman	75

Hedersdoktorer vid Umeå universitet

David G. Anderson, född 1965, är sedan slutet av 1980-talet en världsledande forskare inom det nordliga och cirkumpolära forskningsområdet. Detta bekräftades under 2011 då han mottog ett Advanced Grant från European Research Council för projektet Arctic Domus. Efter två år som professor i socialantropologi vid universitetet i Tromsø återgår David G. Anderson, från och med sommaren 2012, till en professur vid University of Aberdeen, Storbritannien, med särskilt ansvar för nordlig forskning. Han fungerar även som "external examiner" vid Department of Social Anthropology, Cambridge University, där han erhöll sin doktorstitel och titeln "external member" vid Social Sciences and Humanities Research Council of Canada.

David G. Anderson

FILOSOFIE HEDERSDOKTOR VID HUMANISTISKA FAKULTETEN 2012

Bland David G. Andersons tidiga verk finns ett noggrant och väl undersökt forskningsarbete i form av en monografi om urbefolkningen Evenki i norra Sibirien. Det har han sedan följt upp i olika tvärkulturella projekt, också det i Sibirien. Detta har i sin tur lett till olika internationella samarbeten med projekt i norra Europa, Asien och Nordamerika.

Anderson har främjat forskning inom olika akademiska discipliner; historia, arkeologi, kulturanthropologi och demografiska studier och tangerar därför i sin forskning flera av satsningarna vid humanistiska fakulteten, Umeå universitet, inom Nordliga studier och vid Centrum för samisk forskning/Vaartoe. I strävan att i Umeå skapa ett centrum som rör det arktiska forskningsområdet, kommer därför David G. Andersons erfarenheter och roller i olika nätverk att bli en stor tillgång.

Som rysktalande (även norska) har han bidragit till att integrera det ryska forskarsamhället med det västerländska. Bland de senare forskningsprojekt som Anderson ansvarat för kan nämnas "Arctic Domestication. Emplacing Human-Animal Relationships in the Circumpolar North", år 2012-2017; "Home Hearth and Household in the Circumpolar North", år 2006-2010; "Baikal Archaeology Project", år 2002-2010.

Att förstå
livet i "norr"

Ellen Annandale

MEDICINE HEDERSDOKTOR VID MEDICINSKA FAKULTETEN 2012

Världs-
ledande
genus-
forskare

Ellen Annandale har sedan 2000 samarbetat med medicinska fakulteten och nätverket Umeå centrum för genusforskning i medicin (UCGM), bland annat höll hon högtidsföreläsningen vid nätverkets invigning 2006. Idag omfattar samarbetet hela det starka forskningsområdet genusvetenskap och hon ingår sedan 2007 i referensgruppen för Umeå Centre of Gender Excellence.

Tillsammans med Anne Hammarströms grupp har hon kritiskt granskat hur begreppen kön och genus används i medicinska artiklar (publicerat i PLOS One) och analyserat stereotyper i könsskillnadsforskningen (publicerat i Health).

Ellen Annandale är också medsökande i flera Umeåprojekt, exempelvis det FAS-finansierade "Is gender equality in domestic work related to health?". Hennes medverkan i ansökan om programmet "How is sex, gender and health interwoven" var avgörande för att fakulteten i hård nationell konkurrens fick detta programstöd från Vetenskapsrådet för 2012-2016. Syftet är att utveckla teorier om hur det sociala och det biologiska könet är sammanflätade med varandra och med olika hälsotillstånd, något som också kan få stor klinisk betydelse.

Ellen Annandale föddes 1957 i Leicester, Storbritannien. Hon disputerade 1987 i sociologi vid Brown University, USA, och har arbetat som forskare och lärare i ämnet vid Glasgow University och University of Warwick, Storbritannien. Sedan 1998 är hon knuten till University of Leicester, Storbritannien, där hon 2011 utnämndes till professor i sociologi. Hon är idag en världsledande forskare på området genus och hälsa, särskilt inriktad på frågorna kring hur hälsa och sjukdom förhåller sig till kvinnors och mäns villkor i samhället. Ellen Annandale har utvecklat teorier som förklarar hälsoskillnader mellan kvinnor och män, bland annat i den prisnominerade boken *Women's Health and Social Change* (2009). Hon är sedan 2004 redaktionschef för den välrenommerade vetenskapliga tidskriften *Social Science & Medicine*.

Eva-Mari Aro föddes 1950 i Harvaja, Finland. Hon disputerade i växtfysiologi vid Åbo Universitet 1982 och påbörjade sedan sin forskarkarriär finansierad av Finlands Akademi. År 1987 utsågs hon till lektor vid Åbo Universitet och är sedan 1998 professor i växtfysiologi och molekylärbiologi. År 1998-2008 hade hon en särskild tjänst som akademi-professor. Eva-Mari Aro har haft många viktiga styrelseuppdrag, bland annat som president för The International Photosynthetic Association år 2004-2007. Hon är ledamot i ett stort antal finska och europeiska forskningsorganisationer, däribland European Plant Science Organisation (EPSO). Eva-Mari Aro har erhållit ett stort antal priser och heders-tecken, både i Finland och utomlands. Under hela sin karriär har Eva-Mari Aro haft täta kontakter med forskare vid institutionen för fysiologisk botanik vid Umeå universitet i olika samarbeten, till exempel inom bioenergiprojekt.

Eva-Mari Aro

FILOSOFIE HEDERSDOKTOR VID TEKNISK-NATURVETENSKAPLIGA FAKULTETEN 2012

Professor Eva-Mari Aro har gjort en enastående karriär inom växtbiologisk forskning. Hon tillhör den internationella fotosyntesforskningens absoluta spjutspets med omkring 220 välciterade publikationer.

Hon är i dag ledare för ett finskt Centre of Excellence: Integrative Photosynthesis and Bioactive Compound Research at Systems Biology Level. Det omfattar cirka 50 forskare och finansieras av Finska Vetenskapsakademien.

Hennes forskning fokuserar på fotosyntetiska membranprotein-komplex och reglering av fotosyntesen genom miljöbetingade och metaboliska signaler. Ett annat spännande och aktuellt forskningsfält för Eva-Mari Aro och hennes forskargrupp är biologisk vätgasproduktion och kolbaserad biobränsleproduktion i cyanobakterier. Biologisk forskning för att lösa framtidens energiförsörjningsproblem är nu ett stort område inom experimentell växtforskning. Aro insåg tidigt detta behov och har varit en pionjärerna inom nordisk bio-energiforskning.

Eva-Mari Aros starka ledarskap är ett signum. Under hennes ledning har institutionen i Åbo stärkt sin ställning och i ett mansdominerat forskningsområde har hon blivit en viktig förebild och inspirationskälla för unga kvinnliga forskare.

Synliggör
nordisk
fotosyntes-
forskning

Anders Fänge

FILOSOFIE HEDERSDOKTOR VID SAMHÄLLSVETENSKAPLIGA FAKULTETEN 2012

Afghanistan-
kännare med
världen som
arbetsplats

Anders Fänge är utbildad journalist och har alltsedan början av 1980-talet gjort betydande humanitära insatser i flera utvecklingsländer, främst i Afghanistan. Genom olika reportage fäste han tidigt uppmärksamheten på den afghanska befolkningens svåra livsbetingelser under den sovjetiska ockupationen, och han har fortsatt att på ett mycket initierat sätt analysera och rapportera om situationen i landet fram till idag.

Som mångårig landchef för Svenska Afghanistankommittén har Anders Fänge varit en pionjär när det gäller att bygga upp och utveckla kommitténs projekt inom jordbruk, sjukvård och skola. En av kommitténs mest betydande insatser är att, trots starkt motstånd och svåra omständigheter, envist satsa på utbildning för flickor och kvinnor, och Anders Fänge har på så sätt bidragit till landets idag relativt välfungerande och riksomfattande skolväsende.

Anders Fänges analyser om situationen i Afghanistan och i andra utvecklingsländer är mycket efterfrågade, inte minst i radions nyhetsprogram, och han är också en flitigt anlita föreläsare.

Anders Fänge föddes 1946 i Helsingborg. I unga år var siktet inställt på en akademisk karriär, och mellan 1968 och 1971 studerade han sociologi och ekonomisk historia vid Umeå universitet. Åren 1978-1979 utbildade han sig till journalist vid Journalisthögskolan i Stockholm. Därefter arbetade han som frilansjournalist med uppdrag från radio och tidningar, med ett särskilt fokus på sociala, politiska och humanitära frågor i länder som USA, Turkiet, Iran, Pakistan, Afghanistan, Thailand och Sverige. Från 1983 har han huvudsakligen arbetat med bistånd. Under flera omgångar har Anders Fänge varit landchef för Svenska Afghanistankommittén, och han har också bland annat arbetat för Rädda Barnen i Etiopien och för FN i Palestina.

Mogens Niss

FILOSOFIE HEDERSDOKTOR VID TEKNISK-NATURVETENSKAPLIGA FAKULTETEN 2012

Mogens Niss är dansk och föddes 1944. Han studerade matematik vid Köpenhamns Universitet och blev 1968 cand. scient. i matematik med en avhandling om topologiska mått. Efter fyra år vid Köpenhamns Universitet och ett år vid Danish Engineering Academy har han alltsedan 1972 varit knuten till Roskilde Universitet. Han blev professor i matematik och matematikdidaktik 1993. Åren 2006-2011 var han föreståndare för matematik- och fysikavdelningen (IMFUFA) vid institutionen för natur, system och modeller. Mogens Niss är eller har varit medlem i en lång rad nationella och internationella grupper, bland annat PISA:s expertgrupp för matematikämnet och styrelsen för svenska Nationellt centrum för matematikutbildning. Han var generalsekreterare i den exekutiva kommittén för International Commission on Mathematical Instruction 1991-1998. Niss är en flitigt anlitad konferenstalare i Danmark och i andra länder. Han mottog år 2003 Dannebrogorden för sina vetenskapliga insatser.

Professor Mogens Niss vid Roskilde Universitet i Danmark är en av världens mest erkända forskare inom området matematikdidaktik. Hans forskning spänner över många olika delområden: tillämpningar och modellering i matematikundervisning, bedömning, matematikdidaktik som en vetenskaplig disciplin samt matematiska kompetenser i undervisning och lärande, för att nämna några.

Han har publicerat cirka hundrafemtio vetenskapliga artiklar och mer än tolv böcker som haft ett mycket starkt genomslag i det matematikdidaktiska forskningsområdet. Mogens Niss har dessutom varit mycket drivande när det gäller utveckling av skolmatematiken i Danmark.

Mogens Niss kontakter med den matematikdidaktiska forskargruppen vid Umeå universitet sträcker sig tillbaka till 1994 då den matematikdidaktiska forskningsverksamheten vid Umeå universitet initierades. I sammanhanget kontaktades Mogens Niss för råd, vägledning och för att garantera den vetenskapliga kvaliteten. Mogens Niss har sedan dess återkommit till Umeå som föreläsare, handledare, kursledare och rådgivare. Han har också varit ett starkt stöd för Umeå forskningscentrum för matematikdidaktik, UFM, som inrättades 2006.

Han vill utveckla matematiken i skolan

Rodney Rothstein

MEDICINE HEDERSDOKTOR VID MEDICINSKA FAKULTETEN 2012

Internationell
pionjär
i samarbete
med Umeås
jästforskare

Rodney Rothstein är en internationellt erkänd pionjär för tekniken att slå ut gener i arvsmassans DNA och framkalla specifika mutationer. Sedan 1998 har han samarbetat med flera framgångsrika jästforskare vid Umeå universitet, framför allt Lars Thelander och Andrei Chabes, och han har besökt Umeå flera gånger. Samarbetet pågår fortfarande och har lett till flera viktiga publiceringar om DNA-skador och DNA-reparation.

Rodney Rothstein var särskild inbjuden talare vid konferensen "Enzymes in nucleic acid synthesis" i Hemavan 2009, arrangerad i samband med Lars Thelanders pensionering. Andrei Chabes avslutade experiment nödvändiga för en gemensam publikation 2003 i tidskriften Cell i Rothsteins laboratorium. Chabes och Rothstein har därefter fortsatt sitt samarbete och arbetar också i år med en gemensam publikation.

Rodney Rothstein föddes 1947 i Seattle, Washington, USA. Efter en examen i biologi och kemi vid University of Illinois, Chicago, disputerade han 1975 vid University of Chicago. Efter tjänstgöring som postdoktor och forskare vid University of Rochester, Cornell University och New Jersey Medical School kom han 1984 till Columbia University i New York, där han fortfarande är verksam. 1998 blev han där professor i genetik och utvecklingsbiologi. Hans metod för "gene targeting" i jästceller revolutionerade forskningsområdet när den publicerades 1983 (med över 2 700 citeringar) och har gjort det enkelt för dagens forskare att med hög precision ta bort eller ersätta specifika gener i bagerijäst. Idén utvecklades senare till den så kallade knock-out-tekniken i däggdjursceller som Nobelpriset belönades 2007.

ELISABETH RYNELL:

*”Att möta människor
som har läst mina böcker,
och som är med mig
i de här världarna,
är ett stort mirakel.”*

Elisabeth Rynell

FILOSOFIE HEDERSDOKTOR VID HUMANISTISKA FAKULTETEN 2012

Som en
mask
i jorden

FOTO: ELIAS ÖSTERBERG

Även om Elisabeth Rynell är född i Stockholm och delvis lever där idag, så har hon också levt och verkat flera år i norra Sverige. Och att "Norrländ" har betydelse och fortfarande betyder mycket för henne är något hon gärna bekräftar:

- Jag upplevde det så starkt i somras. Jag var på väg ut till Holmön och greps då av en eufori. Den här känslan av eufori kommer alltid när jag är på väg norrut, särskilt när jag åker över Ångermanälven. Det är en känsla av att hitta hem, jag upplever en väldig frihet; en frihet att få existera och utforska.

Därför var utnämningen till hedersdoktor vid just Umeå universitet något som glädde henne mycket. Hon känner sig dessutom hedrad över att få tillhöra ett så fint litterärt sällskap. Sedan tidigare har ju bland andra Sara Lidman, Anita Salomonsson, Lars Lundkvist, Sune Jonsson, Torgny Lindgren och Per-Olov Enquist utsetts till hedersdoktorer i Umeå.

- Jag känner mig hemma på Umeå universitet. Även om jag inte har studerat här, frånsett en kort kurs i nyisländska, så har jag ju jobbat här, suttit på sammanträden och gått förbi hörsalarna i Humanisthuset. Och dessutom hamnar jag nu i ett fint sällskap av författare.

Elisabeth Rynell började skriva i tidiga tonår för att utforska om hon hade en själ. Att skriva blev för henne ett sätt få vara med sitt inre jag.

- Jag ville utforska olika starka känslor som kom över mig de åren. När jag skriver idag söker jag fortfarande samma nedstigning i mitt eget inre, ett arbete som sker i total ensamhet. Att sedan möta människor som läst mina böcker, som är med mig i de här världarna, är det finaste man kan vara med om - ett stort mirakel.

Elisabeth Rynell ser litteraturen som en alternativ kunskapsform som skiljer sig från det gängse, akademiska sättet att söka kunskap. Hon ser också som litteraturens stora uppgift idag att hålla språket vid liv.

- Jag vill vara som en mask i jorden, hålla språket levande. Jag ser språket som en minnesbank, med språket utvinnet man minnena. Att människor arbetar i den här minnesbanken ser jag som helt avgörande för att språket inte ska dö. Språket är på så sätt ett alternativt arbetsredskap för utforskning av nya kunskaper.

FOTO: ELIAS ÖSTERBERG

Elisabeth Rynell, född 1954, debuterade 1975 med diktsamlingen *Lyrsvit m.m. gnöl*. De uppmärksammade romanerna *Hohaj* (1997) och *Till Mervas* (2002) är förankrade i en norrländsk erfarenhet, med rötter i historiska och samtida landskap. *Hohaj* har med stor framgång dramatiserats av Västerbottensteatern 2011. *I mina hus* - dikter (2006) återvänder Rynell till poesin; här uttrycks civilisationskritik, naturens betydelse och vad det är att vara människa. I senaste romanen *Hitta hem* (2009) berättas två parallella historier, om Hild från mitten av 1900-talet, i förorts- och folkhemsbygget och Mala i reformationstiden, skarven mellan katolicism och protestantism.

Naomi Scheman

FILOSOFIE HEDERSDOKTOR VID SAMHÄLLSVETENSKAPLIGA FAKULTETEN 2012

Filosof
med fokus
på gräns-
överskridande
identiteter

Naomi Scheman är en internationellt uppmärksammad filosof och genusforskare med ett särskilt intresse för de kunskapsteoretiska frågor som uppstår i och om samhällsvetenskaperna. En röd tråd i hennes forskning är genus, metodologi och etik, där hon också har problematiserat begrepp som person och identitet. Ett fokusområde är de sociala och politiska frågor som väcks av att nya identiteter inom kön, sexualitet och etnicitet uppkommer.

Professor Scheman är sedan länge ett uppskattat namn i universitetets genusforskningsmiljö, och har sedan år 1998 gjort enastående insatser för att utveckla genusvetenskapen i Umeå. Genom sitt mentorskap och sin generositet med att dela med sig av sina betydelsefulla nätverk och sin intellektuella kompetens, har hon varit ett ovärderligt stöd för alla yngre forskare.

Hon har även haft en mycket positiv och avgörande betydelse för Umeå centrum för genusstudier, där hon sedan år 2009 är gästprofessor. Hon har aktivt samarbetat med centrets forskare i forskningsansökningar, inom det internationella forskarutbildningsnätverket InterGender och genom handledning.

Naomi Scheman föddes 1946 och studerade filosofi vid Barnard College, New York, USA. År 1978 doktorerade hon i filosofi med fokus på emotioners natur och förklaringar till dessa vid Harvard University, USA. Sedan 1979 har hon varit knuten till University of Minnesota, Minneapolis and St. Paul, USA, där hon är professor i filosofi och i Gender, Women's and Sexuality Studies. Tidigare i år utsågs hon till Arts, Design and Humanities Chair - en högt aktad position vid samma universitet. Ett antal av professor Schemans internationellt uppmärksammade artiklar och essäer har sammanställts i två antologier: 1993 gav Routledge ut antologin *Engenderings: Constructions of Knowledge, Authority, and Privilege*, och 2011 gav Oxford University Press ut *Shifting Ground: Knowledge and Reality, Transgression and Trustworthiness*.

Stuart Spencer

MEDICINE HEDERSDOKTOR VID MEDICINSKA FAKULTETEN 2012

Stuart Spencer är född 1949 i London, har en akademisk examen i fysiologi och biokemi från University of Reading och blev 1972 doktor i medicinsk vetenskap vid University of London. Efter att ha arbetat som forskare i bland annat Storbritannien, Schweiz och Nya Zeeland har han sedan 1999 varit knuten till den ansedda brittiska medicintidskriften *The Lancet*. Som redaktör (Executive Editor) leder han idag ett redaktionsteam för snabb publicering av ca 50 utvalda vetenskapliga artiklar per år. Ämnesmässigt ansvarar han för kardiologi och blodtrycksfrågor. Dessutom har han inom redaktionen ansvaret för att utreda anmälningar om bristande etik i forskning och publicering. Han är sedan 2006 adjungerad professor (Visiting Professor) vid University of London och sedan 2011 också vid Hong Kong University.

Stuart Spencer är en av tidskriften *Lancets* mest kritiska redaktörer, men för många Umeåforskare framstår han som en hjälpsam och klok engelsman och ett gott stöd i arbetet.

Sedan 2006 har han undervisat vid medicinska fakulteten i Umeå, dels på introduktionskursen i forskningsmetodik, dels inom Nationella forskarskolan i allmänmedicin, som finansieras av Vetenskapsrådet. Hans undervisning har varit mycket uppskattad av studenter, doktorander och lärare.

Han tillhör också styrgruppen för Nationella forskarskolan i allmänmedicin där han har gjort stora insatser för att ge dess utbildning en internationell prägel, inte minst genom att undervisa i konsten att skriva vetenskapliga artiklar som håller måttet för granskning och publicering.

Stuart Spencer har besökt Sverige vid flera tillfällen, bland annat i februari i år då han föreläste vid forskarskolans möte med doktorander och handledare om sina egna och andras erfarenheter av ohederlig och bristande publiceringsetik under rubriken "Fraud in Publications in Medical Journals".

Meriterad
Lancet-
redaktör
som utbildar
svenska
forskare

Professorer vid Umeå universitet

Clas Ahlm

PROFESSOR I INFEKTIONSSJUKDOMAR • 22 NOVEMBER 2011

Studerar en norrländsk blödarfeber

Clas Ahlm forskar om infektionssjukdomen sorkfeber, en form av blödarfeber, och det smittämne som orsakar den. Puumalavirus sprids av skogssorkar och människor smittas genom inandning.

Sorkfeber är en vanlig infektion i norra Sverige och det saknas idag både vaccin och behandling. Ahlm och hans forskargrupp studerar olika aspekter på sjukdomen, bland annat dess hjärtkärl- och lungpåverkan, blodets levringsförmåga samt de bakomliggande sjukdomsmekanismerna.

Under den akuta infektionen kan ett påtagligt immunsvaret med inflammation påvisas både i blodprover och lokalt i lungorna med förhöjda nivåer av cytokiner, aktiverade naturliga mördarceller (NK-celler) och CD8+T-celler. Rubbningar av blodets koaguleringsförmåga kan förekomma vid svårare sorkfeber vilket kan innebära ökad risk för stroke och hjärtinfarkt, som också påvisats under och strax efter sjukdomen. Genom ökad kunskap kan vården för denna patientgrupp förbättras och korrekt behandling utvecklas för att förkorta och lindra sjukdomsförloppet.

Clas Ahlm föddes 1956 i Lund och avlade läkarexamen vid Umeå universitet 1982. Han blev specialläkare i infektionsmedicin 1991 och disputerade 1998 vid universitetets institution för infektionssjukdomar med en avhandling om sorkfeber bland människor och sjukdomsvirus bland djur. Den utsågs till det årets avhandling av Svenska infektionsläkarföreningen. Sedan 2000 är Clas Ahlm överläkare vid infektionskliniken, Norrlands universitetssjukhus, och sedan 2001 universitetslektor i infektionssjukdomar vid institutionen för klinisk mikrobiologi, Umeå universitet. Han blev docent 2004 och har forskningsanslag från bland annat Hjärt-Lungfonden och Visare Norr.

Richard Bindler föddes 1963 i New York, USA. Han avlade sin bachelorexamen 1985 och arbetade några år bland annat som friluftsguide och byggarbetare. 1996 avlade han mastersexamen i geovetenskap på University of Maine, USA, och därefter flyttade han till Umeå för att bli doktorand vid Umeå universitet. Han disputerade 2001 i miljövetenskap och blev docent 2007. År 2003 fick han Umeå kommuns miljöpris och ett stipendium från Kung Karl XVI Gustav 50-årsfond. I dag leder Bindler en forskargrupp inom paleolimnologi vid institutionen för ekologi, miljö och geovetenskap. Genom åren har Bindler och hans grupp fått forskningsanslag från bland annat Vetenskapsrådet, Carl Tryggers Stiftelse och Kempe Stiftelserna.

Richard Bindler

PROFESSOR I PALEOLIMNOLOGI • 1 NOVEMBER 2011

I sin forskning fokuserar Richard Bindler på sjösediment för att studera miljöförändringar genom tiden. Sediment ackumuleras år efter år på botten av sjöar. Sedimentet består av biologiska lämningar från sjöns ekosystem, jordpartiklar från omgivningen samt luftburna föroreningar som bly och kvicksilver. Lagerföljden som avsätts skapar ett naturligt arkiv över sjöns och omgivningens historia.

Genom att analysera sedimentets sammansättning kan man ta reda på hur sjöns kemi och biologi har förändrats genom tiden, hur omgivningens vegetation sett ut, hur jordbrukslandskapet utvecklats, och hur sjön har belastats av föroreningar. Man kan skapa sig en bild av en sjös naturliga tillstånd innan den började påverkas av jord- eller skogsbruk och andra mänskliga aktiviteter.

Richard Bindlers forskning har betydelse både ur ett miljö- och miljöhistoriskt perspektiv. Då svenska och europeiska miljömål strävar efter en giftfri miljö, är det nödvändigt med goda kunskaper om vad miljöns naturliga tillstånd var vad gäller föroreningsnivåer av metaller. Data om förindustriella metallföroreningar kan också bidra till arkeologiska studier av metallhanterings historia.

Sjösediment
- naturens
arkiv

Gunnar Björnsson

PROFESSOR I FILOSOFI • 1 JANUARI 2012

Att förstå
mekanismerna
bakom
filosofiska
problem

Gunnar Björnsson forskar om psykologiska och språkliga mekanismer som ligger bakom traditionella filosofiska problem, däribland mekanismer som styr hypotetiskt och kausalt tänkande, tänkande kring oenighet och relativism, och tänkande kring moraliskt ansvar och moraliskt rätt och fel.

Ett av resultaten är en modell av vad det är att tillskriva någon ansvar för en handling eller händelse. Tillskrivande av ansvar spelar en central roll för sociala relationer, rättsskipning och politiska ideologier. I ljuset av hur beteenden påverkas av genetiska, sociala och andra faktorer har många emellertid ifrågasatt om vi ytterst sett kan vara ansvariga för någonting. Andra frågor gäller i vilken mån organisationer eller grupper kan vara ansvariga för sådant som enskilda individer tycks sakna inflytande över, såsom miljöförstöring eller globala orättvisor.

Modellen i fråga förklarar både hur vi tillskriver ansvar i vardagslag och den centrala roll som detta normalt spelar. Men den förklarar också varför tillskrivande av ansvar kan tyckas så problematiskt och ger fingervisningar om hur problemen skulle kunna lösas.

Gunnar Björnsson, född 1969 i Reykjavik, studerade filosofi vid Stockholms universitet och disputerade 1998 med en avhandling om kopplingen mellan moraliskt tänkande och moralisk motivation. Före anställningen som professor vid Umeå universitet har han varit postdoktor vid University of Connecticut, USA, forskarassistent i praktisk filosofi vid Göteborgs universitet, lektor och docent i filosofi vid Linköpings universitet, samt gästforskare vid USC Los Angeles och UC Riverside, USA. Han har fortsatt forskningen kring moralisk motivation och leder sedan ett par år ett forskningsprojekt, finansierat av Vetenskapsrådet, inom ämnet med forskare från Göteborg, Stockholm och Lund, men bedriver också forskning kring kausalitet, modalitet, villkorssatser, oenighet och moraliskt ansvar.

Christina Stecksén Blicks

PROFESSOR I PEDODONTI • 22 NOVEMBER 2011

Christina Stecksén Blicks föddes 1949 i Umeå och avlade tandläkarexamen vid Umeå universitet 1974. Efter tjänstgöring som allmäntandläkare i Norrbotten och senare klinisk handledare i tandläkarutbildningen i Umeå erhöll hon specialistkompetens i pedodonti 1985. Hon disputerade 1986 vid Umeå universitet med en avhandling om kariesepidemiologi hos barn i olika åldrar och i olika delar av Sverige. Efter en tid som forskarassistent arbetade hon 1988-2006 som övertandläkare i pedodonti i Västerbottens läns landsting och var adjungerad universitetslektor 2003-2006. Hon utsågs 2005 till verksamhetsansvarig för Odontologiskt kunskapscentrum i norr. Hon blev docent i pedodonti 2004 och universitetslektor i detta ämne vid Umeå universitet 2006.

Christina Stecksén Blicks studerar karies hos barn, ett folkhälsoproblem med kopplingar både till biologi och till sociala förhållanden och livsstil.

I ett biologiskt perspektiv är karies en sjukdom där den orala biofilmen (en tunn beläggning på tänderna med bland annat bakterier) har utsatts för en stress som resulterat i minskad mikrobiologisk mångfald. Trots vetenskapligt stöd för hur karies kan förebyggas, betydelsen av att främja tandhälsan tidigt i livet, helst före två års ålder, och att principerna är enkla är implementeringen inte alltid oproblematiske.

Det är angeläget med nya strategier för de grupper där dagens kariesförebyggande metoder inte är tillräckligt effektiva. Till exempel undersöks om behandling med probiotiska laktobaciller kan vara en effektiv metod mot orala infektionssjukdomar genom att påverka sammansättningen i biofilmen med ökad mikrobiologisk mångfald både på kort och på lång sikt, samt om behandling tidigt i livet kan ge en bättre oral hälsa under uppväxten. Principen bygger på att bakterier som kopplas till hälsa tar plats i den orala biofilmen.

Vill utveckla
nya metoder
för bättre
oral hälsa
hos barn

Tomas Blomquist

PROFESSOR I FÖRETAGSEKONOMI • 1 OKTOBER 2011

Allt viktigare
att kunna
styra många
projekt
samtidigt

Verksamheten inom företag och organisationer blir alltmer projektbaserad och komplex, något som exempelvis beror på ökad internationalisering, ökad teknisk komplexitet hos produkter och tjänster och förändrade samarbetsformer mellan olika parter.

Mycket av tidigare forskning inom området har inriktats på det enskilda projektet, och hur det ska ledas, planeras och genomföras. Tomas Blomquist har i sin forskning intresserat sig för hur projektorganiserade företag klarar av att styra och leda program och portföljer av projekt, något som är viktigt för att kunna skapa konkurrensfördelar.

Under senare tid har Tomas Blomquist studerat hur företag arbetar med att utveckla nya produkter och tjänster. Han visar att något som är betydelsefullt för de studerade företagen är att utveckla en teknikplattform från vilken tjänster kan utvecklas, modifieras och säljas. Det här är ofta en utveckling som görs tillsammans med flera företag.

Tomas Blomquist föddes 1963 i Södertälje. Efter civilingenjörs-examen från Kungliga tekniska högskolan och en tid på Scania, studerade han företagsekonomi vid Umeå universitet. År 1998 disputerade han med en studie om förändringsprojekt kring ekonomisk styrning av hälso- och sjukvård. I och med starten av ett internationellt forskarnätverk, IRNOP, vaknade Tomas Blomquists intresse för projekt- och temporärorganisering. Han har därefter engagerat sig i "Strategic project management", ett internationellt masterprogram i samarbete med Edinburgh och Milano. Han är även invald i Svenska projektakademien och sedan 2010 forskningsprofilansvarig för Handelshögskolans forskningsområde "Projekt, innovation och nätverk". År 2007 fick Tomas Blomquist den samhällsvetenskapliga fakultetens pedagogiska pris.

Dan Boström föddes 1954 i Örn-sköldsvik. Han har studerat kemi vid Umeå universitet och disputerade 1988 vid Umeå universitetens kemiska institution med en avhandling om fasta lösningar i mineralet olivin. Arbetet utfördes huvudsakligen med hjälp av röntgendiffraktion och experimentella termodynamiska undersökningar. Efter disputationen arbetade Boström fyra år som forskarasistent vid enheten för oorganisk kemi varefter han erhöll en anställning som universitetslektor i teknisk oorganisk kemi vid samma enhet. Boström blev docent 2003 och anställdes 2005 som universitetslektor vid institutionen för tillämpad fysik och elektronik vid Umeå universitet.

Dan Boström

PROFESSOR I OORGANISK KEMI, SÄRSKILT TEKNISK OORGANISK KEMI • 15 AUGUSTI 2012

Dan Boström arbetar med termisk energiomvandling av biomassa, det vill säga att med processer som förbränning, förgasning eller pyrolys utvinna förnyelsebar energi.

I takt med ökande effektivitetskrav ställs allt högre krav på processanläggningars prestanda. Trenden innebär att gränsen för vad som är tekniskt möjligt måste flyttas fram. Samtidigt ökar konkurrensen om biomassan; från att tidigare i huvudsak försörjt massa- och sågverksindustrin till att nu även utgöra en råvarubas för energibranschen och sannolikt i framtiden också för bioraffinaderier. Utvecklingen innebär att processtekniskt problematisk biomassa inklusive sådant som tidigare betraktats som avfall alltmer måste komma att utnyttjas.

Utmaningarna är många, men framförallt utgör biomassans komplexa innehåll av icke brännbara komponenter, företrädesvis näringsämnen, ett huvudproblem. Boström forskar om hur dessa element interagerar sinsemellan och med omgivande material under de mycket varierande fysikaliska omständigheter som termisk energiomvandling innebär. Arbetet syftar till att eliminera eller minska de tekniska och miljömässiga problem som utgör hinder för en ökad och uthållig användning av biomassa.

FOTO: KALLE PRORÖK

Uthållig
användning
av biomassa

Thomas Brännström

PROFESSOR I PATOLOGI • 22 NOVEMBER 2011

På spaning
efter
orsaken
till ALS

I sin forskning studerar Thomas Brännström orsaken till amyotrofisk lateralskleros, ALS. Denna sjukdom drabbar de motoriska nervceller som styr musklerna och leder till fortskridande förlamning och död. Cirka 200 personer per år utvecklar sjukdomen i Sverige.

Det är sedan 1993 känt att mutationer i enzymet superoxid-dismutas-1, SOD1, ger upphov till den ärftliga formen av ALS och efter den upptäckten pågår intensiv forskning kring sjukdomen i Umeå. Thomas Brännström har kunnat påvisa att SOD1 vid ärftlig ALS bildar infällningar (inklusioner) i de motoriska nervcellerna och att sådana också finns i de spontana fallen av sjukdomen samt att de innehåller felveckade former av enzymet.

Inklusioner av felveckade proteiner har också påvisats vid flera andra nervskadande (neurodegenerativa) sjukdomar som Alzheimer och Parkinson. En oförmåga att hantera felveckade proteiner är således en gemensam nämnare för denna typ av sjukdomar. Vad som orsakar oförmågan är okänt och Thomas Brännström försöker nu, framför allt med mikroskopiteknik, klarlägga de mekanismer som är inblandade i processen.

Thomas Brännström föddes 1959 i Bureå. Han studerade medicin vid Umeå universitet och disputerade 1993 vid dess institution för anatomi med en avhandling om de motoriska nervcellernas reaktion på skada. Han genomförde åren 1992-1997 sin specialistutbildning i patologi och är sedan 2000 överläkare i detta ämne. Åren 1995-1996 arbetade han vid Institute of Neurology, National Hospital for Neurology and Neurosurgery samt Institute of Psychiatry, Kings college, London. Han återvände sedan till Umeå universitet och anställdes där 1997 som universitetslektor i patologi, docent i samma ämne 2000. Han var programansvarig, tillika ordförande i programrådet för läkarprogrammet vid Umeå universitet åren 2008-2011 och dessförinnan vice ordförande i programkommitten för läkarprogrammet 2000-2008.

*”Vår inställning till tid
påverkar hur vi beter
oss, vilka beslut vi fattar
och vilka risker
vi är villiga att ta.”*

Maria Grazia Carelli

PROFESSOR I PSYKOLOGI MED INRIKTNING MOT UTVECKLINGSPSYKOLOGI • 24 APRIL 2012

Om faran
med att
fastna
i tiden

Tid, och hur vi människor förhåller oss till olika tidsperioder i livet, är i centrum för Maria Grazia Carellis forskning. Som psykolog intresserar hon sig för hur vår inställning till tid påverkar hur vi betar oss, vilka beslut vi fattar och vilka risker vi är villiga att ta. Hur vi relaterar till dåtid, nutid och framtid blir helt enkelt en del av vår personlighet.

- En del människor tänker väldigt ofta på tiden som varit och återupplever gamla minnen, några funderar mycket på framtiden och vad som ska hända, medan andra mest lever i nuet.

Genom att analysera svaren från ett särskilt frågebatteri går det att dela in personer i olika tidsprofiler, beroende på i vilken tidsperiod som de oftast befinner sig och om attityden till tiden är positiv eller negativ. Bland de som är fixerade vid det förflutna finns exempelvis både nostalgiker, som lätt plockar fram glada händelser från den gamla goda tiden, och grubblare, som ångrar mycket och känner obehag över vad som hänt tidigare.

Beroende på vilken tidsprofil som dominerar, går det enligt Maria Grazia Carelli att förutsäga vissa personlighetsdrag.

- Personer med profilen "hedonistisk nutid" är exempelvis ofta impulsiva livsnjutare, som bryr sig föga om framtiden och inte är rädda för att ta risker.

Genom att utveckla ett nytt frågeformulär har Maria Grazia Carelli kunnat förfina en tidigare profilindelning till att även innehålla två framtidsorienterade kategorier. Hon har visat att en större andel personer som fastnat i en negativ syn på framtiden också är drabbade av ångest och oro, en koppling som kan användas vid psykoterapeutisk behandling av tillstånden.

Maria Grazia Carelli forskar också om barns tidsuppfattning, ett intresse som väcktes när hennes då fyraåriga dotter undrade vad hon menade med "Det kan vi göra imorgon!". Att vissa ord, uttryck och tidsbegrepp är obegripliga för barn visste hon, men beror det på att barn inte heller kan förstå hur tid förflyter?

I en studie lät hon 5-14-åringar se en pjäs med olika dockor som framträdde under överlappande perioder på scenen. I likhet med tidigare resultat kunde inte barn i förskoleåldern bedöma hur länge de hade sett varje docka. Något mer förvånande var att även de minsta barnen kunde återskapa händelseförloppet genom att rita tidslinjer för när och hur länge figurerna deltog i handlingen.

- Barn har en mycket bättre uppfattning om tid än vad vi tidigare har trott. De har mycket lättare att beskriva ett händelseförlopp i bilder än med ord, något att tänka på när de exempelvis blir vittnen till brott.

Maria Grazia Carelli, föddes 1959 i Cuneo, Italien, och avlade psykologexamen vid universitetet i Padua 1983. Under perioden 1983-1985 arbetade hon som klinisk psykolog i Padua, och 1991 doktorerade hon i utvecklingspsykologi vid universitetet i Bologna, Italien. Därefter var Maria Grazia Carelli Wenner-Gren Fellow vid Stockholms universitet. Sedan 1995 är hon lektor vid institutionen för psykologi, Umeå universitet, där hon år 2000 blev docent. Maria Grazia Carelli har även varit anställd som professor vid universitetet i Trento i Italien, och varit gästforskare i Japan, Kanada och England. Hon har ett brett internationellt kontaktnät, med ett nära samarbete med forskare från Italien, Ryssland, England och USA. Idag är hon ledare för en dynamisk forskargrupp med doktorander, seniora forskare och andra medarbetare.

Daniel Fällman

PROFESSOR I INFORMATIK • 24 APRIL 2012

Skapande
forskning
inom
design och
informations-
teknik

Daniel Fällman forskar inom två delvis överlappande områden som kallas människa-datorinteraktion och interaktionsdesign. Han ämnar förstå och förutsäga varför vissa typer av digitala interaktionsformer, som exempelvis datorspel, vanligtvis upplevs vara positiva och engagerande, medan andra känns stressande och tråkiga, ibland så till den grad att det inverkar negativt på användarens hälsa. Att finna sätt att praktiskt använda och därigenom testa denna förståelse är en viktig del i Daniel Fällmans forskning.

Som en del av forskningsprocessen är han därför med och skapar helt nya typer av interaktiva produkter, ofta i form av så kallade forskningsprototyper, tillsammans med företag, användare, utvecklare och designers. Inom ramen för sin forskning försöker han komma underfund med och systematisera denna skapande och aktiva forskningsprocess, som kan bedrivas utifrån många mål och syften och som ofta väcker både inom- och utomvetenskapliga frågor om kunskapsproduktion, innovation av nya produkter och tjänster och deltagande aktörers roller.

Daniel Fällman föddes 1975 i Holmsund. Han har studerat vid Harvard Business School, USA, och vid institutionen för informatik vid Umeå universitet, där han 2004 disputerade med en avhandling som belyste design- och användningsfrågor rörande mobil informationsteknik. Åren 2004-2007 arbetade Daniel Fällman som forskningsledare vid Designhögskolan i Umeå, och 2007 blev han docent i informatik. 2008 var han gästforskare i människa-datorinteraktion vid Stanford University, USA, och året efter startade han genom forskningsinstitutet Swedish ICT Research ett nytt forskningslabb i Umeå - Interactive Institute Umeå - som idag har tio anställda och ett nära samarbete med Umeå universitet. Under 2010 mottog Daniel Fällman utmärkelsen Framtidens forskningsledare av Stiftelsen för strategisk forskning.

Michael Haney föddes 1960 i Detroit, Michigan, USA. Han studerade först litteratur och historia (1982), senare medicin (1986) vid University of Michigan med klinisk specialist- (anestesiologi) och subspecialistutbildning (intensivvård) i Dartmouth, New Hampshire, USA. Han kom 1996 med sin svenska familj till Umeå som överläkare i anestesi och intensivvård vid Norrlands universitetssjukhus, där han fortfarande är kliniskt verksam. Han disputerade 2002 vid institutionen för kirurgisk och perioperativ vetenskap, Umeå universitet, på en avhandling om hjärt-lunginteraktioner. Senare fick han en treårig postdoktorsanställning (klinisk assistent), blev docent 2006 och är sedan 2007 universitetslektor vid samma institution.

Michael Haney

PROFESSOR I ANESTESIOLOGI OCH INTENSIVVÅRD • 1 JUNI 2012

Michael Haney studerar i sin forskning hur hjärtat svarar när det är påverkat av olika former av kritisk, livshotande sjukdom. Hjärtat har en förmåga att prestera bättre när kroppen är påfrestad av akuta och svåra sjukdomar. Hjärtcellerna kan vid hot eller skada snabbt aktivera sin egen interna skyddsreaktion som gör att de överlever ett mått av skada som tidigare kanske hade varit dödlig. Han studerar dessa cellegna skyddsförmågor och de bakomliggande mekanismerna i stordjursmodeller som liknar hjärtinfarkt eller blodförgiftning (sepsis) hos människa.

Vid akut och livshotande sjukdom kan hjärtat också gå in i ett slags viloläge eller dvala, påverkat av en sannolikt inprogrammerad signal. Man studerar flera sätt att noggrant mäta hjärtats interna förmåga att ändra slagkraft och utfört arbete. Flera nya och lovande sätt att göra detta är än så länge experimentella, men kan i framtiden eventuellt få genomslag i sjukvården till nytta för patienter som drabbas av kritisk sjukdom med hjärtpåverkan.

Hjärtats svar
på kritisk
sjukdom

Christine Hudson

PROFESSOR I STATSIVETENSKAP • 21 AUGUSTI 2012

Vad kostar kvinnors otrygghet i våra städer?

Christine Hudsons forskning är främst inriktad på lokal och regional politik, och hur makten fördelas utifrån ett genusperspektiv. En del av hennes forskning handlar om de socioekonomiska kostnader och demokratiska konsekvenser som uppstår på grund av att många kvinnor är rädda för att bli utsatta för våldsbrott i urbana miljöer - vilka visioner har kvinnor om staden, och hur kan fler kvinnor bli delaktiga i planeringen av städers form och funktion? Christine Hudson intresserar sig för de mångdimensionella maktförhållanden och samhällsprocesser som samspelar för att skapa kvinnors utrymme i staden, och vilka följder dessa får för kvinnors medborgarskap.

Hon forskar också om regioner och granskar bland annat förändringar i regionalpolitikens organisering och institutionalisering, samt konsekvenser av kvinnors mobilitet och utvecklingen mot svenska stadsregioner. Hon studerar också hur lärande om regional utveckling överförs utifrån ett genusperspektiv, och hur styrningen av skolsystem förändras i ett jämförande perspektiv.

Christine Hudson föddes 1950 i Liverpool, England. Hon utbildade sig till samhällsplanerare, och avlade 1980 en masterexamen vid Institute of Local Government Studies, Birmingham University. År 1993 disputerade hon i statsvetenskap vid Umeå universitet, och våren 1995 var hon postdoktor vid Western Illinois University, USA. År 2005 utnämndes Christine Hudson till docent vid statsvetenskapliga institutionen i Umeå. Under det senaste året har hon varit gästforskare vid Luleå tekniska universitet. Christine Hudson är styrelseledamot i Folkuniversitetet, Stiftelsen Kursverksamheten vid Umeå universitet; Centrum för regionalvetenskap och Stiftelsen JC Kempes Minnes stipendiefond, ordförande i Sveriges genusforskarförbunds lokalavdelning i Umeå, och ingår i nätverket Gender, diversity and urban sustainability.

Jonas Höög föddes 1948 i Skellefteå. Han påbörjade studier vid Umeå universitet, och anställdes som amanuens 1970. År 1985 disputerade han i sociologi med en avhandling om arbetstillfredsställelse och sjukfrånvaro. Ett år senare blev han lektor vid sociologiska institutionen. Under åren 1984-1990 hade han uppdrag som studierektor, och blev där efter ansvarig för personalvetarprogrammet. År 1996 antogs Jonas Höög som docent. Sedan år 2000 arbetar han med utbildning och forskning inom ledarskapsområdet vid Centrum för skollärande, bland annat i ett projekt om framgångsrika skolor som Vetenskapsrådet finansierar. 2007-2011 ansvarade Jonas Höög för en chefsutbildning inom polisen, och undervisar nu i rektorsprogrammet och ansvarar för masterprogrammet i utbildningsledarskap.

Jonas Höög

PROFESSOR I SOCIOLOGI • 3 APRIL 2012

Jonas Höög forskar inom arbetslivsområdet, och hans studier visar att anställdas brist på inflytande leder till att arbetet känns mindre tillfredsställande och att sjukfrånvaron ökar. Långa sjukskrivningar utmynnar ofta i förtidspension, men risken varierar mellan och inom olika yrken - enligt en studie var exempelvis risken större för kvinnliga än manliga kranförare på grund av att arbetsmiljön i kranarnas styrhytter inte var avpassade för kvinnor.

Tjänstemannayrken drabbas ofta av besvär orsakade av den psykosociala miljön. Höga arbetskrav, kombinerat med små möjligheter till kontroll, ger risk för ohälsa och ibland utbrändhet. Förändringar och ökad stress gör det viktigt att ledaren kan hantera uppgifter, relationer och förändring, och just ledarskap är ett område som Jonas Höög intresserar sig särskilt för.

Även skolan förändras dramatiskt. Den är komplex, har krävande arbetsmiljö och höga krav på resultat från omgivningen. Jonas Höögs forskning visar att framgångsrika skolor kräver rektorer med förmåga att forma en struktur och kultur som stöder elever att nå sina mål, och han menar att detta är ett av de svåraste ledaruppdragen i samhället idag.

Ledarskap
för utveckling
och lärande

Jörgen Johansson

PROFESSOR I MOLEKYLÄR MIKROBIOLOGI • 1 JULI 2012

Hur kan
en bakterie
känna
av sin
omgivning?

Under sin livscykel stöter en bakterie ofta på svåra yttre förhållanden som kräver en snabb reaktion för att den ska överleva. Den förmågan kan också vara viktig för bakteriens sjukdomsalstrande egenskaper, till exempel genom att den informeras om att temperaturen har ökat vilket kan betyda att den är inne i en människa.

Jörgen Johanssons forskargrupp arbetar med den livsmedelsburna bakterien *Listeria monocytogenes* som bland annat kan orsaka hjärnhinneinflammation, infektioner på foster och nyfödda samt tarminfektioner. I naturen förekommer *Listeria* i jord och den kan i vissa fall infektera boskap. Den är därför ett problem i livsmedelsindustrin eftersom den klarar både höga saltkoncentrationer och låga temperaturer (ner till noll).

Jörgen Johanssons forskning försöker identifiera de sätt som bakterien använder för att avläsa omgivningen. Hans forskargrupp har funnit flera olika mekanismer som bakterien använder för att direkt läsa av bland annat temperatur, näringsstillgång och solljus. Det långsiktiga målet är att använda denna kunskap för att utveckla läkemedel som blockerar bakteriens sjukdomsframkallande förmåga.

Jörgen Johansson föddes i Gällivare 1971 och växte upp i Pajala, Norrbottens län. Han avlade kandidatexamen i biologi vid Umeå universitet 1997 och disputerade där i medicinsk mikrobiologi år 2000. Efter tre år som postdoktor i Paris, Frankrike, fick han i nationell konkurrens en forskarassistenttjänst genom Wenner-Gren Stiftelserna och sedermera Vetenskapsrådet. 2009 rekryterades han som gruppleddare till det nybildade forskningscentrumet Molecular Infection Medicine, Sweden (MIMS) vid Umeå universitet och han blev docent vid Umeå universitet 2010. Samma år erhöll han i internationell konkurrens forskningsmedel från Europeiska Forskningsrådet, ERC. Jörgen Johansson forskar och undervisar vid institutionen för molekylärbiologi.

”Personer med ledgångsreumatism drabbas ofta av ytterligare sjukdomar, något som ökar den totala bördan.”

Solveig Wållberg Jonsson

PROFESSOR I REUMATOLOGI • 1 JULI 2012

Utforskar
sambandet
mellan
leder, hjärta
och kärl

Solveig Wållberg Jonsson visste tidigt att hon ville studera medicin, men att hon skulle ägna årtionden åt att forska om "ledgång" var lite av en slump, under rätt stor påverkan av hennes dåvarande handledare Solbritt Rantapää Dahlqvist.

- Hon upplevde att många av hennes patienter med ledgångsreumatism - eller reumatoid artrit - försvann från väntelistorna, och hon ville veta om de dog i förtid. Det blev min uppgift att ta reda på.

Resultatet publicerades 1996 i en avhandling som visade på ett samband mellan reumatoid artrit, åderförkalkning och en ökad dödlighet i hjärt- och kärlsjukdomar. Sedan dess följer Solveig Wållberg Jonsson den så kallade samsjukligheten, särskilt i hjärt-kärlsjukdomar, hos en grupp med cirka tusen personer som diagnostiserats med reumatoid artrit.

- Vi har kunnat visa att patientgruppen har en snabbare utveckling av åderförkalkning. I en studie syntes en tydlig förändring i blodkärlen redan 1,5 år efter sjukdomens utbrott, något som inte märktes i kontrollgruppen.

Tillsammans med andra forskare i Umeå och norra regionen undersöker hon hur den inflammatoriska aktiviteten i kroppen, som ofta mäts som sänka, både kan orsaka ledbesvär och göra blodkärlens väggar extra känsliga och mottagliga för åderförkalkning. Det i sin tur kan leda till högt blodtryck, infarkt och stroke.

Den ökade risken och känsligheten för hjärt-kärlsjukdomar är något som Solveig Wållberg Jonsson tycker är viktigt att uppmärksamma läkarkåren på. Hon ingår i en arbetsgrupp som tagit fram riktlinjer för hur patienter med ledgångsreumatism bör behandlas.

- Att ha högt blodtryck eller en ständigt förhöjd sänka är särskilt skadligt och riskfyllt för den här gruppen, och det är därför viktigt att vara extra observant på vanliga riskfaktorer.

Enligt Solveig Wållberg Jonsson är det också angeläget att arbeta förebyggande och uppmuntra patienter att motivera.

- Exempelvis verkar spinning ha en bra effekt på blodtrycket utan att förvärra besvären i lederna.

Solveig Wållberg Jonsson föddes 1953 och växte upp i Överrödå, Västerbotten. År 1978 avlade hon läkarexamen, och 1987 blev hon specialist i allmänmedicin och reumatologi. Hon disputerade år 1996, och blev docent i reumatologi 2004. Arbetet har fördelat sig mellan klinik, undervisning och forskning, och Solveig Wållberg Jonsson har bland annat uppdrag i Läkarsällskapets Riksstämmodelegation och i Svensk reumatologisk förenings arbetsgrupp för prevention av hjärtkärlsjukdomar vid reumatisk sjukdom. Hon erhöll Scandinavian Congress of Rheumatologys forskningspris 2008 och Reumatikerförbundets Nanna Swartz-pris 2012.

Jan Karlsson

**PROFESSOR I NATURGEOGRAFI MED INRIKTNING
MOT AKVATISK BIOGEOKEMI • 1 NOVEMBER 2011**

Växthusgaser
och produktivitet
i akvatiska
ekosystem

Jan Karlsson studerar i sin forskning funktionen hos akvatiska ekosystem och hur dessa påverkas av klimatet. Forskningen inkluderar interaktioner mellan abiotiska (kemiska och fysikaliska) faktorer och biologiska processer med speciellt fokus på betydelsen av organiskt material som exporteras från land till vattenmiljö.

En del av forskningen studerar vad som kontrollerar biomassproduktion och resursutnyttjande i ekosystemen, från botten av födoväven (bakterier och alger), via intermediära konsumenter (bottendjur och djurplankton) till toppkonsumenter (fisk).

En annan del av forskningen fokuserar på vad som kontrollerar produktion av växthusgaserna koldioxid och metan i akvatiska system. Karlsson studerar hur produktionen påverkas av klimat och markanvändning samt dess betydelse i jämförelse med andra källor och fällor för växthusgaser i landskapet. Studierna inkluderar främst boreala och subarktiska sjöar men på senare tid även rinnande vatten och marina system och bygger i huvudsak på jämförande studier längs klimatgradienter samt experimentella studier där olika klimatrelaterade faktorer manipuleras.

Jan Karlsson föddes 1969 i Råneå. Han har studerat naturgeografi och ekologi vid Umeå universitet och disputerade 2001 vid institutionen för ekologi, miljö och geovetenskap med en avhandling om kolomsättning i subarktiska fjällsjöar. Efter detta arbetade han som forskarassistent vid Climate Impacts Research Centre (CIRC) i Abisko. Karlsson blev docent 2009 och erhöll samma år en tjänst som universitetslektor i naturgeografi med inriktning mot climateffekter på akvatiska ekosystem finansierad av Vetenskapsrådet. Han har tilldelats anslag från bland annat Vetenskapsrådet och Kempestiftelserna. År 2005 erhöll han ett stipendium ur Stiftelsen Konung Carl XVI Gustafs 50-årsfond för vetenskap, teknik och miljö och år 2011 tilldelades han Umeå universitets Young Researcher Award.

Jonas Liliequist föddes 1951 i Falun. Han har studerat historia vid Umeå universitet och disputerade 1992 vid Umeå universitets institution för historia med en avhandling om brott, synd och straff i 1600- och 1700-talets Sverige. Efter disputationen har Liliequist arbetat som lärare och forskare inom olika projekt vid institutionen för historia, senare Historiska studier och numera institutionen för idé- och samhällsstudier, samt under åren 2006-2009 också vid Kvinnovetenskapligt forum/Umeå centrum för genusstudier. Liliequist förordnades 2001 som universitetslektor och blev docent 2003.

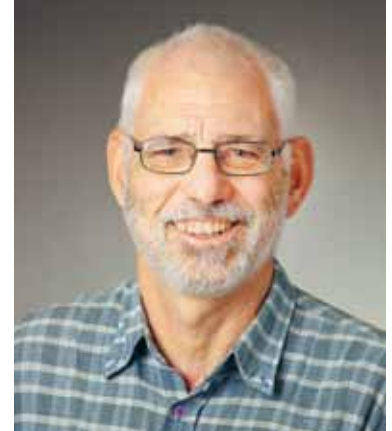
Jonas Liliequist

PROFESSOR I HISTORIA • 1 OKTOBER 2011

Jonas Liliequists forskning är inspirerad av mentalitetshistoria, historisk antropologi och kulturhistoria med inriktning på normer, attityder och känslor och med en ambition att tolka historiska företeelser utifrån den historiska samtidens begrepp och synsätt.

Några av de teman som behandlas är föreställningar om kön och sexualitet, våld i olika former och relationer, social och personlig identitet, humor och satir. Tidsmässigt rör sig forskningen inom perioden 1500-1800 med tillfälliga utflykter längre bakåt och framåt i tiden.

Ett återkommande teoretiskt och analytiskt problem gäller möjligheterna att göra jämförelser över tid och mellan olika kulturer. I botten finns en övertygelse grundad på forskningserfarenhet att män och kvinnor är i grunden väldigt lika genom historien, men också att kulturens och de materiella villkorens makt är stor. Just i denna spänning mellan kulturella olikheter och gemensamma mänskliga likheter ligger historievetenskapens stora möjligheter att bidra med kritiska perspektiv på nutiden.

Vill ge
kritiska
perspektiv
på nutiden

Debra Milton

PROFESSOR I MOLEKYLÄRBIOLOGI • 15 DECEMBER 2010

Hur
bakterier
framkallar
sjukdom
i fisk

Debra Miltons forskning fokuserar på fiskpatogenen *Vibrio anguillarum* där hon använder regnbågslax som modell för att identifiera nya infektionssjukdomsmekanismer. Hon försöker dessutom förstå ekologin hos denna familj av marina patogener. Hon har utvecklat nya metoder för att kunna följa en infektionssjukdom in vivo i ett akvatiskt djur. Med teknikerna har hennes forskargrupp gjort nya upptäckter rörande infektionssjukdomar som orsakas av marina bakterier.

Debra Miltons grupp har visat att regnbågslaxens hudepitelceller internaliserar och eliminerar bakterier från fiskens hudvävnad, och bakterier som koloniserar dessa vävnader använder mekanismer för att undfly detta. Milton har beskrivit de mekanismer med vilka bakterier kommunicerar med varandra för att koordinera gruppaktiviteter som att orsaka sjukdom och att leva i ett geléaktigt kluster där de gemensamt bildar en skyddande yta.

Kombinerat med forskningen vid Umeå universitet bedriver hon forskning med en läkemedelsutvecklingsgrupp vid Southern Research Institute i Birmingham, Alabama för att utveckla antimikrobiella produkter.

Debra Milton föddes 1956 i Birmingham, Alabama, USA. Hon disputerade i biokemi 1986 vid University of Alabama med en avhandling i mikrobiell genetik. Åren 1986-1992 hade hon två postdoktorsbefattningar, den första vid Howard Hughes Medical Institute vid University of Utah och den andra vid Umeå universitet. Sedan 1992 har hon byggt upp en egen forskargrupp vid institutionen för molekylärbiologi vid Umeå universitet. Åren 1998-2004 innehade hon en särskild forskartjänst i infektionsbiologi från forskningsrådet Formas. 1997 blev hon docent i cell- och molekylärbiologi och 2003 erhöll hon ett lektorat vid institutionen för molekylärbiologi. Åren 2004-2005 var hon programdirektör för biomedicinska forskarskolan, 2007-2011 vice koordinator för Umeå Centre for Microbial Research (UCMR) och från 2008-2011 programdirektör för UCMR PhD Research School.

*”Att problematisera
och föra ihop olika
vetenskapliga
synsätt redan
i början av ett
projekt kan
spara både
tid och pengar.”*

Erland Mårald

PROFESSOR I IDÉHISTORIA • 1 FEBRUARI 2012

Så sparar man
10 miljarder
åt staten

Cliopriset som delas ut till framstående yngre historieforskare gick 2008 till Erland Mårald. Han fick det framförallt för sitt arbete med Svenska miljöbrott och miljöskandaler 1960-2000 (2007). Ett av fallen i boken handlar om tunnelbygget i Hallandsåsen, något som Erland Mårald menar är ett exempel på hur humanioraforskare, om de finns med från början i ett projekt, kan spara både tid och pengar åt staten.

- När jag var doktorand blev jag anlitad av tunnelkommissionen för att göra en utredning efter misslyckandet i Hallandsåsen 1997. Då jag gick igenom materialet visade det sig att alla varningssignaler om att det här inte var ett bra ställe att bygga en tunnel på fanns med från början. Min slutsats var att om de hade haft en idéhistoriker som ifrågasätter, resonerar, ställer saker mot och för varandra, och inte bara har ett fyrkantigt ingenjörstänkande, så hade problemen kunnat undvikas. Och då hade man kunnat spara ungefär 10 miljarder åt staten, säger Erland och ler lite försynt.

Erland Måralds nuvarande arbetsuppgifter handlar mycket om Future Forests, det största tvärvetenskapliga forskningsprogram om skogen Sverige skådat. Meningen är att producera kunskap för ett hållbart skogsbruk i framtiden.

- I forskningsprogrammet deltar jag i en grupp som består av historiker, idéhistoriker och en filosof. Självt var

jag under en period också med i programledningen, men framförallt är min del egen forskning om bland annat främmande trädslag. Här finns starka åsiktsskildringar och en hög grad av osäkerhet. Vad händer till exempel om man planterar in främmande arter i vår flora?

Det finns inga tydliga vetenskapliga svar, och även om man kommer fram till naturvetenskapliga rön, så blir det en fråga om de syften man har? Svaren kommer att variera.

- Om man kan se saker i ett sammanhang, medverka med övergripande resonemang, som humanister är bra på, så bidrar vi med att problematisera och föra ihop olika vetenskapliga synsätt. Då blir vi bryggan mellan humaniora och naturvetenskap, något som jag tycker har fungerat bra inom Future Forests.

Att det blev forskning som Erland Mårald kommit att syssla med har delvis med ett tungt arv att göra: Pappa historiker och en mamma som under en period var doktorand samtidigt som Erland själv.

- För oss som började forska på 1990-talet var det väldigt öppet. Vi var som "40-talisterna" inom akademien, där möjligheterna öppnades allteftersom vi banade oss fram. Fast när jag påbörjade grundutbildningen hade jag ingen tanke på att forska. Att tentera var inte särskilt roligt, men att sitta och skriva hemtentor och uppsatser gav blodad tand.

*Erland Mårald, född 1970, doktorerade år 2000 med avhandlingen *Jordens kretslopp: Lantbruket, staden och den kemiska vetenskapen 1840-1910*. Sedan dess har han varit med och författat en lång rad böcker, artiklar och skrifter; den senaste handlar om Romarrikets fall som en miljöhistorisk grundberättelse (2012). Ångermanland är en del av Sverige som Erland Mårald skildrat med kapitlet "Sandslån: Mellan urskogen och världen" i antologin *När dalen var röd och kusten blev hög* (2008). Det är främst miljöhistoria, med anknytning till idéer, vetenskap och teknik, inom det så kallade VTM-området (Vetenskaps-, teknik- och miljöstudier), som ingår i Erland Måralds forskningsfält.*

Bo Nilsson

PROFESSOR I ETNOLOGI • 1 FEBRUARI 2012

Sociala medier och politiskt deltagande

Vad betyder sociala medier för olika gruppers delaktighet i politiska och demokratiska processer? Det är en av de frågor som Bo Nilsson fokuserar i sin forskning. I ett pågående projekt har han studerat politikernas bloggande och gjort intervjuer med lokal- och regionalpolitiker. Nilsson har kunnat visa på betydelse av en teknologisk diskurs i skapandet av politiska identiteter och för utvecklandet av populism.

Tidigare har Nilssons arbete berört tre större forskningsfält. I avhandlingen och ett antal artiklar studerade han män och manlighet. Exempelvis har han visat hur maskulinitet skapas i relation till heteronormativitet och homosocialitet.

Viktimologi och brottsoffers situation har utgjort ett annat forskningsintresse. Bo Nilsson har bland annat undersökt mediernas rapportering om brottsoffer och vad denna kan ha för konsekvenser för drabbade personer.

Ett tredje fält är stadsstudier (Urban Studies) och i en monografi behandlar Bo Nilsson staden Kiruna och hur människor där påverkas av den planerade och pågående stadsomvandlingen. Här framgår hur en teknologisk diskurs sätter sin prägel på omvandlingens genomförande på bekostnad av sociala och kulturella perspektiv.

Bo Nilsson föddes 1959 i Kiruna. Han avlade en filosofie magisterexamen vid Umeå universitet 1994 och disputerade vid samma lärosäte 1999. År 2003 anställdes han som universitetslektor och 2005 blev han docent. Utöver forskning har Nilsson intresserat sig för grundutbildningsfrågor och varit delaktig i utvecklingen av kurser och program, inte minst kulturanalysprogrammet som han också är föreståndare för. Vidare har Bo Nilsson haft olika uppdrag inom Umeå universitet och bland annat verkat som prefekt vid institutionen för kultur och medier. Han har tilldelats forskningsmedel från Forskningsrådsnämnden, Riksbankens Jubileumsfond och Forskningsrådet för arbetsliv och socialvetenskap.

Lillemor Lundin Olsson föddes 1950 i Älvsbyn, Norrbottens län. Hon utexaminerades som sjukgymnast i Göteborg 1971 och som vårdlärare vid Umeå universitet 1979. Hon disputerade 2000 på en avhandling om förebyggande av fallolyckor i äldreboenden och blev docent i sjukgymnastik 2007. Från 1986 har hon varit knuten till sjukgymnastprogrammet vid Umeå universitet. Hon har varit forskarassistent, finansierad av Forskningsrådet för arbetsliv och socialvetenskap, och haft expertuppdrag åt Socialstyrelsen, Sveriges kommuner och landsting samt åt Myndigheten för samhällsskydd och beredskap i syfte att förebygga fall och skador bland äldre. Hon har forskningsanslag från bland annat Vetenskapsrådet (medicin och hälsa).

Lillemor Lundin Olsson

PROFESSOR I SJUKGYMNASTIK • 22 NOVEMBER 2011

Fall är den vanligaste orsaken till att äldre personer skadar sig och de flesta fall inträffar under gång. Det centrala i Lillemor Lundin Olssons forskning är äldre personers förmåga att gå på ett säkert sätt. Hon intresserar sig för metoder att mäta denna förmåga samt för hur fall kan förebyggas bland äldre. Hon har starkt bidragit till att den kliniska bedömningen av gångförmåga har utvecklats till att även inkludera gång med manuella och kognitiva uppgifter samt att det är effektivt att förebygga fall när skraddarsydda insatser sätts in för äldre personer som bor i särskilda boenden.

Just nu leder hon en studie som ska identifiera säkra och meningsfulla former för vardagsträning i och i närheten av hemmet och som ska kunna spridas på bred basis genom internet och applikationer. Utvecklingen av vardagsträningen och det tekniska stödet sker i en process med äldre personer och forskare inom sjukgymnastik, genus och informationsteknik samt IT-företag. Sedan 2000 har Lillemor Lundin Olsson deltagit i flera internationella projekt på sitt område.

Att förebygga fall bland äldre

Anu Pylkkänen

PROFESSOR I RÄTTSVETENSKAP • 21 AUGUSTI 2012

Hur har
rättssystemet
sett på genus
och mångfald
genom
historien?

Likabehandling och neutralitet är rättssystemets bärande principer. Genom historisk genusanalys blir det emellertid uppenbart att den moderna rättens syn på jämlikhet och jämställdhet som allas lika ställning inför lagen inte stämmer. Fortfarande finns traditioner och djupa strukturer som tar olika skillnader och maktpositioner som givna, exempelvis påverkar en människas kön hur rättsliga regler och principer tolkas och tillämpas.

Anu Pylkkänen forskar i frågor omkring sambandet mellan rätten, genus och mångfald i ett historiskt perspektiv. Hennes avhandling handlar om allmogekvinnors rättsliga ställning på 1600-talet, och senare har hon analyserat hur genus förstods i rätten på 1800-talet, då jämställdheten höll på att bli en viktig rättslig princip. Anu Pylkkänen har även medverkat i en analys av uppkomsten av den så kallade nordiska äktenskapsmodellen på det tidiga 1900-talet, och studerat antidiskriminering, rätt och religion, hur olika diskriminerande maktordningar samverkar samt alternativa sätt att reglera nära relationer.

Anu Pylkkänen föddes 1959, och avlade år 1990 juris doktorsexamen vid Helsingfors universitet, där hon under flera år arbetade som universitetslärare och forskare i rättshistoria och kvinnorätt. År 1995 antogs hon som docent i rättshistoria, och sex år senare blev Anu Pylkkänen gästprofessor vid juridiska institutionen, Umeå universitet. Åren 2002-2012 arbetade hon inom flera projekt som finansierades av Finlands Akademi. Hon har varit gästforskare vid Flinders University of South Australia, University of Kent i Canterbury och Norges teknisk-naturvetenskapliga universitet, NTNU. År 2011 återkom hon till Umeå universitet som universitetslektor i juridik och är numera placerad vid Juridiskt forum.

”Design kan användas för att kritiskt undersöka saker, och få oss att ifrågasätta och reflektera över hur vi beter oss här och nu.”

Johan Redström

PROFESSOR I DESIGN • 1 MARS 2012

Designar för att skapa diskussion

Form och funktion är två grundstenar inom design, men för Johan Redström, som sedan i mars 2012 arbetar vid Designhögskolan i Umeå, innebär formgivning och gestaltning mycket mer än så.

- Jag vill använda design för att kritiskt undersöka saker, och få oss att ifrågasätta och reflektera över hur vi betar oss här och nu. Vilka nya möjligheter kan bli synliga med en annan typ av design?

En stor del av hans forskning handlar om hur vi ser på och använder vanliga vardagsföremål. Han nämner forskningsprogrammet "IT + Textiles", där nya och oväntade produkter skapas när modern informationsteknik möter traditionell textildesign, exempelvis interaktiva kuddar eller kommunicerande tygmönster i konstant förändring.

Ett annat exempel är "Static!", Interactive Institutes projekt om hållbar design som finansierades av Energimyndigheten, där målet var att göra människor mer medvetna om hur energiflöden och konsumtionsmönster ser ut. Istället för att utforma kablar, uttag och strömbrytare för att smälta in och bli så osynliga som möjligt, ska elenergin synas, höras och kännas. Forskargruppen utformade exempelvis en gardin som fungerade som solfångare på dagen och stämningsfull belysning på kväl-

len, och en "nervös" radio som plötsligt ändrade frekvens när elförbrukningen nådde en alltför hög nivå.

- Sådan design ger användaren direkt feedback på hur energi uppstår och förbrukas, och gör komplexa frågor om energikonsumtion till något väldigt konkret.

Han tilltalas av att arbeta inom tvärvetenskapliga forskargrupper, och har förutom arbetet med interaktionsdesign själv fördjupat sig i så vitt skilda ämnen som musik, filosofi och neurovetenskap.

Just nu har Johan Redström fullt upp med att utveckla forskningsmiljön vid Designhögskolan.

Även om både akademisk forskning och konstnärligt arbete ofta bedrivs av enskilda personer, måste vi tillsammans skapa en stark miljö för att kunna lyfta vår kunskap om design till nästa nivå.

FOTO: JOHAN REDSTRÖM

FOTO: JOHAN REDSTRÖM

Johan Redström föddes 1973 i Borås. Han inledde sina studier med filosofi och musik vid Göteborgs universitet, och blev 1998 en del av forskargruppen PLAY - Applied Research on Art and Technology. Han disputerade 2001 med avhandlingen *Designing Everyday Computational Things*, och utsågs 2008 till docent i interaktionsdesign. Johan Redström har byggt upp forskargrupper - Design Göteborg och Design Research Unit vid Interactive Institute - och nya utbildningar, varit forskningslektor vid Konstakademiets Arkitektskole i Köpenhamn och adjungerad professor vid Textilhögskolan i Borås. År 2006 erhöll han årets Design Studies Award från Design Research Society, och valdes tre år senare in som Fellow.

Oleg Seleznev

PROFESSOR I MATEMATISK STATISTIK • 1 MAJ 2012

Modellering för extremt stora slump- mässiga datamängder

Moderna databaser karaktäriseras av osäkra data, snabbt växande volymer och komplexa strukturer, medan vanliga databassystem är utvecklade för deterministiska uppgifter av måttliga volymer. Tvärvetenskaplig forskning inom matematisk statistik och datavetenskap tillsammans med approximationsteori ger nya, stokastiska verktyg och modeller som behövs för att hämta och tolka informationen i dessa osäkra massiva datamängder. Resultaten kan användas till problemlösning inom multimedia (bild), telekommunikation, databaser, hälsovetenskap, dataminning (informationsutvinning) och bioinformatik.

I många tillämpningar med modellering av slumpmässiga funktioner, till exempel bilder och signaler i signalbehandling, är endast diskret information i tid eller rum tillgänglig. Oleg Seleznev studerar i sin forskning relevansen av de erhållna diskretiserade resultaten och ställer dessa i relation till en kontinuerlig modell. De approximationsfel som då uppstår studerar han med olika metoder.

Oleg Seleznev föddes 1954 i Ryssland. Han studerade matematik och disputerade i matematisk statistik 1980 vid Moscow State University med en avhandling om approximering av slumpmässiga funktioner. Under perioden 1979-1984 arbetade Seleznev på Research Institute of Ball-bearing Industry i Moskva. År 1984 fick han en senior forskartjänst vid Moscow State University och blev 1994 universitetslektor och docent i matematik fram till år 2000. Hans första besök i Sverige var som gästforskare 1988-1989 vid Lunds universitet, en tjänst som finansierades av Svenska Institutet. Sedan år 2000 är han anställd som universitetslektor i matematisk statistik vid Umeå universitet och blev docent i matematisk statistik år 2000.

Lars Silver föddes år 1966 i Stockholm, men flyttade till Uppsala för att studera. Han disputerade 2001 på företagsekonomiska institutionen vid Uppsala universitet med en avhandling om bankers kreditbedömning av mindre företag. Efter att ha tillbringat sammanlagt tio år i Uppsala, flyttade Lars Silver till Stockholm i början av 2000-talet för att arbeta på Centrum för bank och finans vid Kungliga tekniska högskolan. Där blev han docent i finansiell ekonomi och chef för Avdelningen för bank och finans. Han var också programansvarig för kandidatprogrammen i fastighet och finans samt fastighetsutveckling med fastighetsförmedling. År 2002 erhöll Lars Silver ett Wallanderstipendium för sin avhandling.

Lars Silver

PROFESSOR I FÖRETAGSEKONOMI MED INRIKTNING MOT HANDELN OCH HANDELNS EFTERFRÅGESTYRDA FLÖDEN • 1 JULI 2012

Det finns många uppfattningar om entreprenörskap, vad det är och vilka som blir entreprenörer. Det finns också en relativt stor mängd forskning inom området, och Umeå universitet har varit något av den svenska småföretagarforskningens vaggas.

Lars Silver forskar framför allt om banker och deras finansiering av mindre företag ur ett tydligt regionalt perspektiv. Han har på flera sätt studerat hur finansiering påverkar företagandet, och hur finansiärer ser på ett framgångsrikt entreprenörskap. Några faktorer som finansiärer tittar på är affärsidé, förutsättningar på marknaden, konkurrens och enskilda personer bakom företaget. På senare år har Lars Silver även studerat sparbanker.

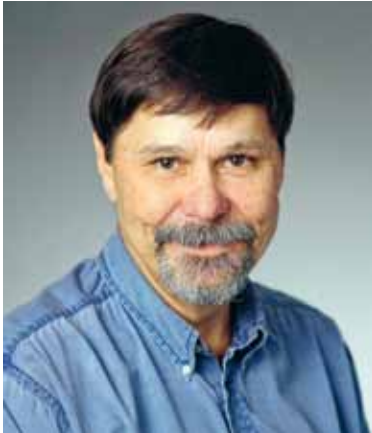
Framöver kommer Lars Silver att studera logistiska kedjor och hur entreprenörskap fungerar i dessa. Företag som Dell och Ikea är bara två av många exempel där nya logistiska lösningar har skapat mycket framgångsrika företag. Här finns utrymme för att bryta tidigare uppfattningar om vad som är effektivt och för entreprenörer att utveckla nya system i industrin.

Studerar
finansiärer och
företagande i
lokal ekonomi

Göran Sjögren

PROFESSOR I ODONTOLOGISK MATERIALVETENSKAP • 20 DECEMBER 2011

Göran Sjögrens forskningsområde omfattar huvudsakligen biomaterial med fokus på deras kliniska funktion och materialtekniska egenskaper. Bland de viktigaste egenskaperna hos biomaterialen är deras biokompatibilitet, det vill säga de egenskaper som är nödvändiga för att fungera i biologisk miljö. Hans forskning har därför den senaste tiden huvudsakligen varit inriktad mot biokeramer då keramer är bland de mest biokompatibla material vi känner till. På grund av deras mekaniska egenskaper och framställningstekniska svårigheter har de dock under lång tid varit svårtillgängliga och haft begränsad klinisk användning. Genom att kombinera utveckling av både högteknologisk, datorbaserad tillverkningsteknik med utveckling av sammansättning och framställningsprocesser av biokeramer har inom forskargruppen nya biokeramsystem utvecklats.

Inom forskargruppen har under den senaste tiden forskningen även inriktats mot utveckling av tekniker för att studera och analysera olika biomaterials egenskaper med datorbaserad numeriska analysmetoder. Samverkan över nations-, universitets- och ämnesgränser och med det omgivande samhället är en viktig del i verksamheten.

Funktion
och egen-
skaper hos
biomaterial

Göran Sjögren föddes 1951 i Vilhelmina. Han avlade tandläkarexamen vid Umeå universitet 1978 och har arbetat som distriktstandläkare inom Västerbottens läns landsting samt som klinisk lärare och universitetslektor/övertandläkare vid institutionen för odontologi. Han disputerade 1996 i odontologisk materialvetenskap vid Umeå universitet och blev docent i detta ämne 2001. Han är sedan 2003 enhetschef för odontologisk materialvetenskap vid institutionen för odontologi. Hans forskning är inriktad mot bland annat utveckling av digitaliserade analysmetoder och biomaterial.

Åsa Karlsson Sjögren

PROFESSOR I HISTORIA • 1 FEBRUARI 2012

Åsa Karlsson Sjögren, född i Luleå 1966, läste sin grundutbildning på kulturvetarlinjen i Umeå och disputerade i historia vid Umeå universitet 1998. År 2005 blev hon utsedd till docent i historia och samma år tilldelades hon Kungl. Skytteanska samfundets pris till yngre forskare. Året därpå blev hon lektor i historia. Karlsson Sjögren har bedrivit ett antal forskningsprojekt finansierade av Vetenskapsrådet och Riksbanken samt ingått i Vetenskapsrådets excellenssatsning "Challenging Gender". År 2008 erhöll hon Umeå universitets karriärbidrag. Hon ingår i flera internationella och svenska forskningssamarbeten och nätverk, exempelvis i styrelsen för GENETON - Gender in the European Town, finansierat av Danmarks forskningsråd, samt i styrgruppen för UGPS - Umeå Group for Premodern Studies.

Inom vilka gränser har kvinnor kunnat verka? Hur har gränserna vidgats eller snävats in under olika historiska tider och hur kan dessa förändringar förstås och förklaras? Det är några frågor som Åsa Karlsson Sjögren har arbetat med i sin forskning.

I doktorsavhandlingen studerade hon kvinnor i rätten på 1600-talet. Därefter har hon undersökt kön, rösträtt, medborgarskap och representation i Sverige under 1700- och 1800-talet. Inom ett svensk-finskt projekt analyserade hon språk och politisk kultur i 1700-talsstäder. I projektet "Äktenskapet, äganderätten och kvinnans emancipation 1870-1920" undersöktes hur makten över ekonomin i äktenskapet kopplades till kvinnors politiska medborgarskap.

Karlsson Sjögren har fortsatt att studera hur kön, medborgarskap och ekonomi hänger samman genom att undersöka hur rösträtten i förhållande till skatte- och försörjningsförmåga har förändrats fram till andra världskrigets slut. I sitt nuvarande forskningsprojekt "Stadens politiska kön 1770-1830" undersöker hon hur politikens praktik, innehåll och betydelse förändrades i och med ståndssamhällets uppluckring.

Om kvinnor,
makt och
politik genom
historien

Pär Sundström

PROFESSOR I FILOSOFI • 1 NOVEMBER 2011

Om tankars innehåll och medvetandets relation till hjärnan

Pär Sundström undersöker i sin forskning bland annat medvetandet och dess relation till hjärnan. Av allt att döma är våra medvetandeliv helt bestämda av vad som händer i våra hjärnor. Samtidigt verkar medvetandet vara något utöver hjärnan. Hur ska detta förstås? Sundström har argumenterat för att vi gör framsteg i denna fråga om vi antar att medvetandet är skilt från så kallade "sekundära kvaliteter", såsom färger och ljud.

Enligt en modell, som länge dominerade vetenskap och filosofi, består medvetandet av sekundära kvaliteter. Men medvetandet kan istället förstås som enbart en representation av dessa. Utifrån denna alternativa modell kan medvetandet lättare förstås som en integrerad del av hjärnan.

I annan forskning studerar Sundström tänkandets relation till erfarenheten, till exempel frågor rörande huruvida våra begrepp härrör ur erfarenheten eller om några eller alla begrepp är medfödda. Pär Sundström undersöker även vad som krävs för att tänka på något. Tänker vi alltid på föremål genom någon föreställning om hur de är beskaffade? Eller kan vi tänka på föremål på ett mer direkt, föreställningslöst sätt?

Pär Sundström föddes i Ramsta 1966. Han disputerade i teoretisk filosofi vid Umeå universitet 1999. Avhandlingen, *Psychological Phenomena and First-Person Perspectives*, undersöker den speciella "inre" tillgång som vi har till en del av vad vi tänker och upplever men aldrig till vad andra tänker och upplever. Efter disputationen blev han anställd som universitetslektor i teoretisk filosofi i Umeå. Han har gästföreläst utomlands i flera perioder, bland annat vid de amerikanska universiteterna New York University och University of California, Berkeley, USA. Vid Umeå universitet har han även varit prefekt vid institutionen för filosofi och lingvistik, och biträdande prefekt vid institutionen för idé- och samhällsstudier. Han blev docent i filosofi år 2008.

Tor Söderström föddes 1967 i Umeå. Han disputerade 1999 i pedagogik vid Umeå universitet med en avhandling om gymkulturens logik. År 2000 anställdes han som lektor i pedagogik, och under det följande året arbetade han vid Luleå tekniska universitet med lärande och IKT. Tor Söderström utsågs till docent 2008, och 2007-2010 var han prefekt vid pedagogiska institutionen, Umeå universitet. Han har erhållit ett flertal forsknings- och projektanslag inom både det pedagogiska och idrottspedagogiska området, och medverkar i både nationella och internationella tvärvetenskapliga forskningsnätverk. Tor Söderström har haft olika typer av utvärderings-, konsult-, referensgrupps- och ledamotsuppdrag, och varit ansvarig för att utveckla nya utbildningsprogram och ett flertal IT-stöd för högre utbildning.

Tor Söderström

PROFESSOR I PEDAGOGIK • 1 MAJ 2012

Tor Söderström intresserar sig för lärande inom högre utbildning och idrott. Han har bland annat studerat villkoren och förutsättningarna för lärande med hjälp av informations- och kommunikationsteknik, till exempel i distansutbildning, i virtuella miljöer och genom datorbaserade simuleringar. Hans resultat visar bland annat att simulatorstödd undervisning stödjer studenters lärande och kunskapsutveckling. Resultaten visar också att hur undervisningen organiseras, till exempel om den sker individuellt eller i grupp, inverkar på lärprocessen. Inom det idrottspedagogiska området har Tor Söderström skrivit en avhandling om gymkulturens logik, och dessutom genomfört ett flertal studier av effekterna av det statliga stödet till idrottsrörelsen.

På senare år har han utvecklat nya projekt om hur lärande av färdigheter och praktiskt kunnande går till och kan stöttas. Han har fokuserat på övning och scenarioträning i relation till utvecklandet av professionell skicklighet och på prestationsutveckling inom svensk elitidrott.

Idrotts-
pedagogik
och virtuell
teknik i
undervisning

Johan Trygg

**PROFESSOR I KEMOMETRI MED INRIKTNING MOT METODUTVECKLING
FÖR ANALYS AV KOMPLEXA DATA • 15 AUGUSTI 2012**

Korrelera
mera –
dataanalys
på ett
enklare sätt

Inom forskningsområdet kemometri studeras hur stora datamängder ska analyseras för att ge mesta möjliga information, något som är viktigt inom biologiska och medicinska frågeställningar för att exempelvis förstå sjukdomar, ställa diagnos och följa hur patienter svarar på behandling. Metodiken används också brett inom läkemedelstillverkning och bioteknisk och kemisk industri.

De senaste åren har nya effektiva metoder inom multivariat dataanalys utvecklats för att skapa mer tolkningsbara modeller av stora komplexa datamängder, något som har stor betydelse för att exempelvis läkare, biologer och kemister bättre ska förstå och dra slutsatser av sina data. Metoderna bygger på att analysera alla data samtidigt istället för en variabel i taget, vilket gör att det går att se helheten i resultaten och även hur olika variabler hänger ihop. Johan Trygg har utvecklat och patenterat en sådan metod - Orthogonal Projections to Latent Structures, OPLS - som idag används av omkring 150 företag, 50 internationella institutioner och tio av de största läkemedelsföretagen i världen.

Johan Trygg föddes 1972 i Umeå. Efter civilingenjörsexamen i teknisk naturvetenskaplig kemi vid Umeå universitet 1997, disputerade han 2001 i kemometri vid Umeå universitet. Efter detta erhöll Johan Trygg ett femårigt anslag från Knut och Alice Wallenbergs stiftelse för postdoktoral vistelse vid University of Queensland i Brisbane, Australien och Imperial College i London. År 2003 återvände han till Umeå universitet. Johan Trygg har de senaste åren varit en flitigt inbjuden talare vid internationella konferenser. Han har fått flera internationella priser och utmärkelser, och publicerat ett 80-tal publikationer i vetenskapliga tidskrifter.

Anna Valtonen

PROFESSOR I INDUSTRIDESIGN • 1 JANUARI 2012

Anna Valtonen är född 1974 i Helsingfors, Finland. Hon är utbildad industridesigner från Lahtis Designinstitut och konsthistoriker från Åbo Akademi. År 2000 slutförde hon en tvåårig utbildning i Arts Management. Disputationen skedde på Konstindustriella Högskolan i Helsingfors (nuv. Aalto Universitet) med en avhandling om den historiska utvecklingen av industridesignprofessionen. År 1997-2009 arbetade Valtonen på Nokia, senast som Head of Design Research & Foresight. Sedan 2009 är hon rektor för Designhögskolan vid Umeå universitet. År 2002-2008 forskade hon inom ett program för Finlands Akademi, år 2004 var hon post-doktoral fellow vid ESSEC Business School i Paris. Åren 2006-2007 samt 2012 var hon gästprofessor vid samma universitet. Valtonen innehar även flera styrelsepositioner i universitet, företag och stiftelser.

Industridesign har utvecklats från att individuella, ofta konstnärligt lagda utövare anställdes för enstaka projekt i industrin till en verksamhet som sker som en integrerad del av industrin och samhället. Förutom formgivning av produkter innefattas sålunda även tjänster, strategier och samhällsinnovation. I sin forskning fokuserar Valtonen både på den utveckling som skett i designerns roll, samt hur denna förändring har skett i relation till ekonomi och samhälle.

Internationellt har det akademiska fältet inom industridesign utvecklats kraftigt och området har redan en gedigen forskningstradition. I Sverige byggs denna tradition nu upp i ett tvärvetenskapligt sammanhang, med naturliga kopplingspunkter till ekonomi, teknik, samhällsvetenskap och humaniora.

Även Valtonens egen forskning ligger ofta i skärningspunkten mellan forskningstraditionerna i design, historia, och organisationsteori. De senaste studierna handlar om ytterligheterna i tidsperspektivet; om processen för hur de första storföretagen kom att grunda interna designavdelningar, samt om att utnyttja det historiska perspektivet för att kunna se nya utvecklingslinjer inom området industridesign.

Design som
en del av
näringsliv
och samhälls-
utveckling

Mikael Wiberg

PROFESSOR I INFORMATIK • 1 OKTOBER 2011

Med intresse
för arkitektur
och samhällets
digitala flöden

Livet har alltid kretsat kring flöden. Sedan urminnes tider har städer byggts i närheten av vattendrag, och strömmande vatten har varit en förutsättning för livet i staden. En viktig beståndsdel i det moderna samhället är fungerande digitala och digitaliserade flöden, något som Mikael Wiberg studerar genom empiriska studier, design och teoriutveckling.

Han har i sin forskning följt och bidragit till att utveckla digital teknik för mobila informations- och interaktionsflöden, och studerat utvecklingen av de flöden som utgör dagens informations- och interaktionssamhälle.

Inom områden som design och arkitektur har Mikael Wiberg bidragit till att utveckla kunskap om hur digitala flöden kan integreras med vår fysiska omvärld. Under de senaste åren har han även bidragit med kunskap om hur dessa digitala flöden kan utformas för stora organisationer och deras mål att arbeta med öppenhet och digital delaktighet.

Mikael Wiberg föddes 1974 i Umeå. Han har studerat människa-datorinteraktion vid Stanford University, USA, och systemvetenskap vid institutionen för informatik, Umeå universitet. 1997 påbörjade han vid samma institution forskarutbildning i informatik, och disputerade 2001 med en avhandling om mobil information och interaktion. Samma år anställdes han som universitetslektor och fyra år senare blev han antagen som docent i informatik. Mikael Wiberg har därefter bland annat varit verksam som forskningsledare vid Designhögskolan i Umeå åren 2008-2010. Under de senaste två åren har Mikael Wiberg varit innehavare av lärostolsprofessuren i människa-datorinteraktion vid institutionen för informatik och media, Uppsala universitet.

Karin Viklund

PROFESSOR I ARKEOLOGI MED MILJÖARKEOLOGISK INRIKTNING • 1 NOVEMBER 2011

Karin Viklund föddes 1950 i Skellefteå. På 1980-talet började hon studera arkeologi vid Umeå universitet och fick en doktorandtjänst inom ämnet agrar ekonomi i förhistorisk tid, finansierad av Vetenskapsrådet. När det Miljöarkeologiska laboratoriet, MAL, vid Umeå universitet bildades 1994, fick hon hand om den arkeobotaniska uppdragsforskningen. Hon disputerade 1998 med en avhandling om arkeobotanikens material och metoder, blev anställd som lektor 2002 och blev 2005 docent. Sedan 2007 har hon varit föreståndare för det Miljöarkeologiska laboratoriet. Hon är aktiv inom internationella nätverk för arkeobotanik. Forskningsstöd har erhållits från bland annat Vetenskapsrådet, EU, Berit Wallenbergs fond.

Miljöarkeologisk uppdragsforskning, bebyggelse- och agrarhistoria har upptagit större delen av Karin Viklunds forskartid. Hon har studerat förhållandet människan och växterna i ett långt tidsperspektiv.

Växtlämningar som bevarats i arkeologiska sammanhang kan ge kunskap om till exempel kosthåll och matkultur i äldre tid och det är möjligt att göra tolkningar även om forntida människors syn på växterna. Växtsymbolik fanns även i forntiden, det visar växter funna i gravar och andra rituella sammanhang. Likheter med sentida företeelser kan visa på mycket långa traditioner.

De botaniska lämningarna ger också besked om det omgivande landskapet och vad som växte där. Vårt äldsta jordbruk, hur det startade och utvecklades, har varit viktigt och forskningen har gett kunskap om introduktionen av kulturväxter i vårt land. Perspektiv på hållbarhet blir naturligt och hur vi gör tolkningar av forntida samhällen som kan få betydelse för våra planer för framtida utveckling, ses som viktigt.

Växter – en
mänsklig
historia

Jun Yu

PROFESSOR I MATEMATISK STATISTIK • 1 MAJ 2012

Teoriutveckling och tillämpning av tidsrumsliga modeller

Jun Yus forskning handlar främst om stokastisk modellering och statistisk analys av tidsrumsliga data. Han har arbetat med ett flertal forskningsprojekt med tillämpningar som sträcker sig över ett brett spektrum; från skogsbruk, vattenbruk, miljöövervakning, ekologi och populationsbiologi till fjärranalys, ekonomi och biomedicinsk teknik.

Teoriutveckling är en viktig komponent när modeller ska tillämpas på praktiska problem. Ett konkret exempel är Jun Yus projekt om att vidareutveckla datainsamlingsmetoder och statistiska modeller för MRI- och PET-mätningar för övervakning av cancerbehandling. Resultatet kan betyda mycket för möjligheterna att använda avancerade metoder i såväl klinik som forskning. En effektivare datainsamling innebär billigare undersökningar och mindre obehag för sjuka patienter som måste ligga blick stilla under lång tid.

Ett annat exempel är ett projekt för att skatta kväve- och fosforförluster från skog, myr och fjäll. Att bättre förstå säsongsdynamiken i kväve- och fosforläckage från skog är viktigt för att kunna modellera kväve- och fosforhalter i skogsnära bäckar. Källfördelningarna för kväve och fosfor samt fastläggningen av näringsämnena i vattensystemen kan då beräknas med hög precision.

Jun Yu föddes 1962 i Kina. Han tog en magisterexamen i matematik med inriktning mot matematisk statistik vid Hangzhou University 1982. Efter två års fördjupade studier i ämnet vid University of Science and Technology of China återvände han till Hangzhou University och arbetade som universitetslektor. År 1990 flyttade han till Umeå och påbörjade sin forskarkarriär på institutionen för matematisk statistik vid Umeå universitet. Han disputerade 1994 och blev fem år senare docent. År 1999 anställdes han som forskare vid SLU i Umeå, ett arbete som bestått i undervisning, forskning, handledning, studierektorskap samt konsultverksamhet. År 2009 blev han professor i matematisk statistik vid SLU och i maj 2012 anställdes han som professor i matematisk statistik vid Umeå universitet. Yu är vice-ordförande i styrelsen för Svenska Statistikerfrämjandet.

Ann Öhman

PROFESSOR I SJUKGYMNASTIK • 22 NOVEMBER 2011

Ann Öhman föddes 1954 och växte upp i Altersbruk i Piteå kommun. Efter studier vid Lunds universitet blev hon legitimerad sjukgymnast 1974. Hon disputerade i folkhälsovetenskap vid Umeå universitet 2001, och blev docent 2005. Sedan 2004 är hon lärare och forskare vid institutionen för folkhälsa och klinisk medicin, enheten för epidemiologi och global hälsa. Ann Öhman är forskningsledare för temat "Gender and health" vid Umeå Centre for Global Health Research, och för temat "Violence" inom forskningsprogrammet "Challenging Gender". Sedan 2008 är hon föreståndare för det universitetsgemensamma centret Umeå centrum för genusstudier. Hon är också medlem i en expertpanel för genus och våld vid European Institute for Gender Equality.

Ann Öhmans forskning fokuserar på genus och hälsa ur olika perspektiv, och har för närvarande två huvudspår. Det ena handlar om karriärvägar och yrkesutveckling inom hälso- och sjukvård. Hennes forskning visar att det även bland unga, nyutbildade läkare, sjukgymnaster, sjuksköterskor och arbetsterapeuter förekommer karriärstrategier som tydligt avspeglar yrkenas genuskodning. Resultaten visar också att trots att en majoritet är nöjda med sitt yrkesval, är de flesta nyutbildade missnöjda med både arbetsorganisation och arbetsledning inom vården, och väldigt få vill arbeta med äldre patienter.

Ann Öhmans andra huvudspår handlar om genusbaserat våld. Hennes studier i Nicaragua och Ecuador visar att många unga kvinnor utsätts för våld i nära relationer, och unga kvinnor har liten makt att säga nej till sex. Tonårsgraviditeter är vanliga, något som påverkar unga kvinnors möjligheter till utbildning och arbete. I dessa länder har dessutom hälso- och sjukvård ofta svårt att ta hand om de våldsutsatta. Enligt Ann Öhmans studier verkar dock allt fler kvinnor i Nicaragua ta sig ur våldsamma relationer.

Genus
och hälsa
– viktigt
att studera
för bättre
livsvillkor

Pristagare

Bo Andersson

STIFTELSEN SPRÅK OCH KULTURS PRIS 2012

Analyserar tänkande i äldre texter

Bo Anderssons innovativa forskning rör sig inom området språk och mental kultur med tonvikt på 1600-talet - ett århundrade som framför allt är intressant på grund av hur dess sociala och samhällsliga dynamik återspeglas i de flesta tyska texter. Han undersöker hur det tidstypiska sättet att tänka är avhängigt av rådande föreställningar och värderingar och avspeglas i ordförråd, uttrycks sätt och val av språkliga bilder.

När Bo Andersson analyserar och tolkar äldre texter, exempelvis av filosofen och skomakaren Jacob Böhme och begravningsdikter från 1600-talet, använder han sig av moderna språkvetenskapliga metoder som skrivforskning och kognitionslingvistik, men utgår även från traditionell retorik. Med samma metodik har han också analyserat andra typer av texter.

Bo Andersson studerar också det tyska språket och kulturen i 1600-talets Sverige, och hur stora bokstäver används i tyskan för att strukturera information under åren 1500-1700. Just nu arbetar han med en utgåva av den andliga tyska lyrik som skrevs av Aurora von Königsmarck och andra högadliga damer vid Stockholmshovet omkring 1690.

Forskningscentret Språk och kultur har erhållit en donation på 500 000 kronor av en anonym givare. Medlen förvaltas av en stiftelse med namnet Språk och kultur. Enligt stiftelseurkunden ska en del av avkastningen användas till ett pris "för framstående forskning av tvärvetenskaplig karaktär som omfattar områdena språk och kultur".

Bo Andersson är född 1955 i Örebro. Han inledde sina studier vid Stockholms universitet och University of Cincinnati, Ohio, USA. Han disputerade i tyska år 1986 vid Stockholms universitet, och mellan åren 1987 och 1988 tjänstgjorde han som lektor vid Rudbeckianska skolan i Västerås. År 1988 utnämndes han till docent vid Stockholms universitet. 1991 blev han forskarassistent och 1995 universitetslektor vid Uppsala universitet. Han utnämndes till professor i tyska år 2006. Under åren 2005-2010 var Bo Andersson akademiforskare i tyska vid Kungl. Vitterhetsakademien, där han nu också är ledamot. Han är även ledamot i Kungliga Humanistiska Vetenskapssamfundet i Uppsala och Kungl. Vetenskaps-Societeten i Uppsala.

Daniel Andersson föddes 1977 i Kiruna, växte upp i Piteå och flyttade sedan till Umeå för att studera. Han disputerade år 2009 med en avhandling om könsrelaterade ordspråk i nordnorrländsk agrarmiljö vid institutionen för språkstudier, Umeå universitet. Året efter prisades Daniel Andersson för sin avhandling av Kungl. Gustav Adolfs Akademien för svensk folkkultur. För närvarande är han aktiv i två forskningsprojekt. Det ena, "Naturen i narrativen: En studie av muntliga berättelser om miljö- och naturkatastrofer ur ett folkloristiskt och språketnografiskt perspektiv", är ett tvåårigt projekt finansierat av Stiftelsen Riksbankens jubileumsfond. Det andra, "Att benämna och berätta platsen: Hur folkligt platsskapande kan stärka samiska traditioner och identiteter", är ett treårigt projekt finansierat av Formas.

Daniel Andersson

UPPSALA UNIVERSITETS UMEÅFOND 2012

Språket, och i vilka sammanhang det används, är utgångspunkt för Daniel Anderssons forskning. Inriktningen, som kan benämnas språketnografi, tar fasta på att man genom språket kan nå insikter om kulturella och sociala fenomen, samtidigt som just sådan kunskap kan vara nödvändig för att förstå språket.

Ett exempel på detta finns i hans avhandling. För att skapa en tolkningsram inom vilken de ofta svårtolkade ordspråken kan förstås, använder sig Andersson av kunskap om det agrara samhället i 1800-talets Norrland. Ordspråken i sig ger dock en inblick i de seder och bruk, och inte minst i det normsystem, som torde ha varit aktuellt under den särskilda tiden och platsen. De språkliga uttrycken - alltså ordspråken - och det kulturella sammanhanget går hand i hand.

Daniel Andersson har också fördjupat sig i västerbottniska nybyggares berättelser, och belyser i en annan studie hur renskötare och jordbrukare beskriver relationen människa-natur i berättelser om olika miljö- och naturkatastrofer som Tjernobylykatastrofen 1986.

Uppsala universitets Umeåfonds stipendium tilldelas yngre forskare inom den samhällsvetenskapliga eller den humanistiska fakulteten vid Umeå universitet för framstående insatser inom området Övre Norrlands kultur och historia.

Ordspråken berättar om kultur och samhälle

Kaj Blennow

WAIJLIT OCH ERIC FORSGRENS PRIS TILL FRAMSTÅENDE ALZHEIMERFORSKARE 2012

Nya metoder för att behandla Alzheimers sjukdom

Alzheimers sjukdom orsakas av sjukliga förändringar i hjärnans nervceller, något som leder till minnesstörningar, talrubbingar och förvirring. Kaj Blennow forskar inom klinisk neurokemi, och studerar de biokemiska förändringar som ligger bakom hjärnsjukdomar som Alzheimers sjukdom.

Hans forskargrupp fokuserar på att hitta nya diagnostiska metoder, och har gjort enastående och banbrytande framsteg när det gäller att identifiera biomarkörer i blod och hjärn- och ryggmärgsvätska för Alzheimers och andra liknande sjukdomar. Markörerna används idag över hela världen, och Kaj Blennows forskning har bidragit enormt mycket till det internationella arbetet med att hitta nya sätt att förebygga, behandla och förhoppningsvis till slut bota sjukdomen.

Kaj Blennow har visat att vissa proteiner i hjärn- och ryggmärgsvätska också kan användas för att övervaka behandling vid Alzheimers sjukdom, och för att studera biokemiska sjukdomsmekanismer direkt hos drabbade patienter. Han har också presenterat en ny metod som förhoppningsvis kan leda till att personer som riskerar att utveckla Alzheimers sjukdom kan identifieras genom ett enkelt blodprov.

Waijlit och Eric Forsgrens pris till framstående Alzheimerforskare tilldelas den forskare verksam vid svenskt lärosäte som bedöms ha svarat för särskilt framstående insatser när det gäller forskning om Alzheimers sjukdom.

Kaj Blennow föddes 1958 i Skåne. Han avlade läkarexamen vid Lunds universitet, och är specialistläkare i psykiatri och klinisk kemi. År 1990 doktorerade han med en avhandling om heterogeniteten inom Alzheimers sjukdom. Kaj Blennow är professor i klinisk neurokemi vid Göteborgs universitet. Sedan 2003 är han avdelningschef för klinisk neurokemi, och leder en forskargrupp på elva postdoktorer och nio doktorander som studerar neurokemisk patofysiologi och diagnostik. Han är seniorkonsult vid Sahlgrenska sjukhusets neurokemiska laboratorium. Kaj Blennows vetenskapliga produktion är omfattande, och han har publicerat ett stort antal vetenskapliga artiklar och rapporter. Han har tilldelats många vetenskapliga priser och utmärkelser, och inbjudits att tala vid över hundra vetenskapliga konferenser.

Andrei Chabes

ERIC K. FERNSTRÖMS PRIS 2012

Andrei Chabes är född år 1969 i Sankt Petersburg, Ryssland, och avlade masterexamen i biokemi vid Sankt Petersburgs statliga universitet. År 2000 disputerade han vid institutionen för medicinsk kemi och biofysik, Umeå universitet. Åren 2002-2004 var Andrei Chabes postdoktor vid Cold Spring Harbor Laboratory i USA, och därefter rådsforskarassistent och forskare vid institutionen i Umeå. Han blev docent i medicinsk kemi 2009, och har därefter publicerat flera internationellt uppmärksammade artiklar inom sitt forskningsfält. Andrei Chabes utsågs år 2009 till en av framtidens forskningsledare av Stiftelsen för strategisk forskning, och två år senare fick han Sven och Ebba-Christina Hagbergs Stiftelses pris till framstående unga forskare i Sverige för sin nyskapande forskning.

Arvsmassans DNA byggs upp av fyra nukleotidbaser. Det är av yttersta vikt att rätt byggsten väljs vid tillverkning av DNA, eftersom det annars kan uppstå förändringar i DNA som kan orsaka sjukdom.

Nivåerna av de fyra byggstenar som bildar DNA regleras noga, och deras mängder i cellen varierar. Även balansen mellan dem är mycket noggrant kontrollerad. Andrei Chabes studerar vad som händer när denna reglering inte fungerar som den ska och koncentrationen av en byggsten antingen blir för hög eller för låg. Nivåerna påverkar den normala tillverkningen av DNA, men också uppkomsten av skador i DNA och hur dessa skador repareras.

Andrei Chabes har upptäckt att jästceller med byggstensnivåer som är ur balans inte kan aktivera de reparationsmekanismer som cellen har till försvar mot DNA-skador. Det leder till bestående förändringar i DNA, det vill säga mutationer. Nästa steg är att förstå vad som händer i våra celler vid obalanserade nivåer av byggstenar. Klarar våra celler av att skydda sig mot en sådan obalans, eller blir vårt DNA förändrat med en ökad sjukdomsrisk som följd?

Skeppsredare Eric K. Fernströms stiftelse för främjande av vetenskaplig medicinsk forskning instiftades år 1978. Dels utdelas Eric K. Fernströms stora nordiska pris, dels Eric K. Fernströms pris till yngre, särskilt lovande och framgångsrika forskare. Det sistnämnda priset utdelas varje år till pristagare från var och en av de sex medicinska fakulteterna i landet.

Bra DNA -
vikten av
att välja rätt
byggstenar

Ellen Dorrepaal

KUNGL. SKYTTEANSKA SAMFUNDETS PRIS INOM TEKNIK/NATURVETENSKAP 2012

FOTO: CHRISTIAN EDELSTAM

Ekolog med passion för ekosystem i kalla områden

Ellen Dorrepaal forskar om de speciella ekosystem som finns i arktiska områden, och hur dessa system påverkas av pågående klimatförändringar. En av hennes mer banbrytande upptäckter är att visa hur varmare klimat kan öka omsättningen av lagrat kol i marken. En större mängd växthusgaser avges då till atmosfären, något som i sin tur leder till en förstärkt växthuseffekt och ytterligare uppvärmning. Eftersom världens tundrajordar innehåller minst dubbelt så mycket kol som dagens atmosfär, kan en sådan utveckling få dramatiska konsekvenser för det globala klimatet.

Tillsammans med ekologer vid SLU, Sveriges lantbruksuniversitet, studerar Ellen Dorrepaal mossors betydelse för hur väl trädfrö gror och trädplantor etableras på tundran. Förhoppningen är att få fram en bättre modell för att förutsäga hur trädgränsen kommer att förflyttas i ett varmare klimat.

Ellen Dorrepaals vetenskapliga meritering är mycket stark internationellt, och hon har samarbetsprojekt med flera ledande forskare inom sitt fält i såväl Nordamerika som Europa. Hon har också ett genuint intresse att förmedla sina kunskaper till en bredare allmänhet.

Kungl. Skytteanska samfundet har instiftat priser till yngre forskare vid Umeå universitet för framstående insatser inom teknik/naturvetenskap, humaniora, samhällsvetenskap och medicin.

Ellen Dorrepaal föddes 1974 i Woubrugge, Nederländerna. Hon studerade biologi vid Utrecht University, och disputerade i systemekologi år 2005 vid VU University i Amsterdam. Hennes avhandling, som handlar om torvmarkers växtgrupper och hur klimatet påverkar deras produktion och nedbrytning, nominerades 2007 till Hugo de Vries-priset. Åren 2005-2008 var hon postdoktor vid VU University i Amsterdam. Sedan år 2010 är hon forskarassistent vid Umeå universitets institution för ekologi, miljö och geovetenskap, med placering vid Climate Impacts Research Centre, CIRC, i Abisko.

Elisabeth Sauer Eriksson

NORDEAS PRIS INOM LIVSVETENSKAPLIG FORSKNING 2012

Elisabeth Sauer Eriksson är född 1959 i Bergshammar, Nyköping. Hon studerade kemi och molekylärbiologi vid Uppsala universitet, och disputerade i molekylärbiologi 1988. Efter två år som postdoktor i Eugene, USA, antogs hon som forskarassistent i Uppsala 1991 och som docent i molekylärbiologi 1993. År 1996 flyttade Elisabeth Sauer Eriksson till Umeå centrum för molekylär patogenes, UCMP, vid Umeå universitet. År 1993 tilldelades hon regeringens pris till Unga lovande forskare, och mottog Gustafssonpriset i molekylärbiologi 2004. År 2005 utsågs hon till professor i strukturbiologi. Elisabeth Sauer Eriksson sitter med i Kungliga Vetenskapsakademins Nationalkommitté för kemi och kristallografi. Hon har publicerat många internationellt uppmärksammade artiklar i internationella tidskrifter som Nature och Science.

Elisabeth Sauer Eriksson arbetar med strukturbestämning av olika biologiska makro-molekyler med hjälp av röntgenkristallografi. Hon studerar särskilt de inbyggda så kallade signalsekvenser som finns på proteiner. En specifik signaligenkännande partikel i cellen - SRP - har till uppgift att binda till denna proteinsekvens, och sedan guida proteinet till rätt plats i eller utanför cellen. Genom att undersöka hur SRP-partikeln beter sig med och utan dessa signalsekvenser, har Elisabeth Sauer Eriksson kunnat ge en detaljerad bild av hur SRP fungerar på olika nivåer under proteintransporten.

Elisabeth Sauer Eriksson forskar också om funktionsstörningar i plasmaproteinet transtyretin, som normalt fungerar som ett bärarprotein för hormonet thyroxin. Detta protein kan veckas fel och ge upphov till "Skelleftesjukan" eller Familjär Amyloid Polyneuropati (FAP). Hennes forskargrupp har studerat funktionen hos felveckade proteiner, som orsakas av olika mutationer i TTR-genen, och jämfört med normalt protein, vilket har lett till kunskap om vad som orsakar felveckning samt bildandet av olösliga proteinfibrer - så kallade amyloider.

Världsledande forskning om proteiners struktur och veckning

Nordeas pris utdelas till forskare som gjort framstående insatser inom livsvetenskaplig forskning.

Per-Olof Eriksson

SVEN OCH MAUD THURÉUS PRIS 2012

Kopplingen
käke och
nacke
viktig vid
whiplash

Per-Olof Eriksson är specialist både inom protetik och bettfysiologi. Han har huvudsakligen varit verksam inom diagnostik och behandling av smärta och nedsatt funktion i käkar, ansikte, huvud och nacke. Hans forskning innefattar studier av käkmuskler på cell- och molekylär nivå, och han har också studerat samspelet mellan funktionen i käke och nacke.

Per-Olof Erikssons studier visar att käkmuskler har en unik sammansättning av fibertyper, kontraktila proteiner, motoriska enheter och muskelspolar, och att musklerna förändras efter ett speciellt mönster när vi växer och åldras.

Per-Olof Eriksson har även visat att käkens rörelser åtföljs av samtidigt nackrörelser och att våld mot halsryggraden, exempelvis pisksnärtstrauma, också kan leda till smärta i käke och ansikte, och svårigheter att gapa och tugga. Hans studier visar också att genom att inrikta behandling mot käken, kan funktionen förbättras och smärtan lindras i såväl käke som nacke.

Sven Thuréus, medicine och odontologie hedersdoktor, leg. läkare och leg. tandläkare, och hans hustru Maud donerade den 2 november 1987 medel till den odontologiska fakulteten vid Umeå universitet för bildandet av en fond benämnd Thuréus fond för odontologisk och stomatologisk forskning jämte plastikkirurgi. Fondens ändamål är att främja forskningen inom tändernas, käkarnas och munhålan område i vid bemärkelse.

Per-Olof Eriksson föddes 1941 i Kiruna. Han studerade först psykologi i Uppsala och därefter odontologi i Stockholm och Umeå. Han avlade sin tandläkarexamen vid Umeå universitet år 1967. Efter att ha tjänstgjort som distriktstandläkare vid folkhälsvården blev han assistenttandläkare vid tandläkarhögskolan i Umeå. År 1982 disputerade han vid institutionen för anatomi med en avhandling om muskelfibertyper i käkmusklerna, och två år senare blev han docent. Per-Olof Eriksson utnämndes 1987 till professor i klinisk oral fysiologi, och han har varit verksam som prefekt och klinikchef. År 1991 utsågs han till "Bästa lärare" av Umeås tandläkarstudenter och erhöll 2003 Henry Beyrons pris för "förtjänstfulla insatser inom specialiteten bettfysiologi".

Juha Hernesniemi föddes 1947 i Niemonen, Finland. Han avlade läkarexamen 1973 vid University of Zürich, Schweiz och utbildade sig vidare till specialist i neurokirurgi vid neurokirurgiska kliniken i Helsingfors. År 1979 erhöll han specialistkompetens och framlade samma år en doktorsavhandling vid Helsingfors universitet där han analyserade hur patienter med svåra skallskador klarade sig. Under en period arbetade han i Kuopio, och blev där docent i neurokirurgi 1987. Juha Hernesniemis forskning har varit fokuserad på studier av kärlmissbildningar i hjärnan, och han har publicerat mer än 220 vetenskapliga artiklar. Sedan 1997 är han klinikchef vid neurokirurgiska kliniken i Helsingfors och sedan 1998 professor vid Helsingfors Universitet.

Juha Hernesniemi

**SWEDBANKS VETENSKAPLIGA PRIS TILL AMANDA
OCH PER ALGOT MÅNGBERGS MINNE 2012**

Juha Hernesniemis forskning handlar om vaskulära sjukdomar i hjärnan. Han har främst engagerat sig i behandling och forskning kring olika typer av missbildade kärl, exempelvis pulsåderbräck och tilltrasslade nystan av artärer och vener, så kallade arteriovenösa missbildningar. Han har på ett kraftfullt sätt drivit den mikrokirurgiska tekniken långt och flyttat fram gränserna för vad som är tekniskt möjligt att utföra, och anses idag tillhöra världens främsta på området. Han har också studerat sjukdomarnas grundläggande mekanismer och genetiska riskfaktorer.

Juha Hernesniemi har alltid noga utvärderat och vetenskapligt rapporterat om sina kirurgiska framsteg, och ägnat stor möda åt att förmedla sin kunskap till andra kollegor. Under hans ledning har neurokirurgiska kliniken i Helsingfors utvecklats till ett av världen absolut främsta centrum för forskning och kirurgisk utbildning för behandling av kärlmissbildningar.

Amanda och hennes make Per Algot Mångberg instiftade 1974 en fond. De föreskrev att "priset skall utdelas till en inom de nordiska länderna bosatt forskare, som gjort en synnerligen stor insats för främjande av de neurologiska, neurokirurgiska och oto-rhino-laryngologiska vetenskaperna".

Tekniskt
skicklig
kirurg med
fokus på
missbildade
kärl

Markus Hällgren

KUNGL. SKYTTEANSKA SAMFUNDETS PRIS INOM SAMHÄLLSVETENSKAP 2012

Att ta
livsavgörande
beslut i
extrema
miljöer

Markus Hällgren forskar om hur människor i temporära organisationer - ofta projekt - agerar som följd av vetenskapen att det finns ett tidsatt mål. Inom detta generella område har han inriktat sin forskning mot att specifikt studera beslutsfattande i extrema miljöer, exempelvis bergsklättringsexpeditioner och akutsjukvård. I dessa typer av miljöer är oväntade dramatiska situationer frekvent förekommande, samtidigt som marginalerna för att agera och ta beslut ofta är begränsade.

Markus Hällgrens forskning har betydelse för förståelsen av hur beslut fattas och upphävs, hur individer i grupper samverkar samt upprätthållandet av balansen mellan etablerade rutiner och avsteg därifrån, något som sammantaget blir allt mer aktuellt när omfattningen av tidsatta uppdrag och organisationer ökar i samhället.

Han bedriver även forskning inom projektområdets utbredning med fokus på metod- och teoriutveckling utifrån en ansats som kommit att kallas Projects-as-Practice. Sedan 2011 leder Markus Hällgren den internationella forskargruppen TripleED(.com).

Kungl. Skytteanska samfundet har instiftat priser till yngre forskare vid Umeå universitet för framstående insatser inom teknik/naturvetenskap, humaniora, samhällsvetenskap och medicin.

Markus Hällgren föddes 1977 i Piteå. Han studerade företags ekonomi vid Umeå universitet, och 2009 disputerade han inom området organisationsteori på Handelshögskolan i Umeå. Avhandlingen behandlade hanteringen av oväntade händelser i industriella projekt. År 2010 befordrades han till docent, och belönades med ett treårigt postdoktoralt stipendium från Jan Wallander och Tom Hedelius stiftelse. Ett år senare erhöll Markus Hällgren Umeå universitets Young Researcher Award samt the Literati Networks Highly Commended Paper Award. Han har varit redaktör och granskare för ett flertal internationella tidskrifter. Sedan två år tillbaka är Markus Hällgren gästforskare vid Uppsala universitet, och under åren 2011-2013 gästforskare vid Stanford University, USA.

Erik Rosendahl föddes 1970 i Umeå. Han studerade till sjukgymnast vid Hälsohögskolan i Umeå och disputerade 2006 vid Umeå universitets institution för samhällsmedicin och rehabilitering, enheterna för geriatrik och sjukgymnastik, med en avhandling om fallolyckor och ett högintensivt träningsprogram för äldre personer i särskilda boenden. Sedan 2009 innehar Erik Rosendahl en halvtids forskartjänst vid enheten för sjukgymnastik, Umeå universitet, som finansieras av Vetenskapsrådet. Samtidigt arbetar han som sjukgymnast vid Geriatriskt centrum, Norrlands universitetssjukhus. Erik Rosendahl erhöll specialistkompetens i sjukgymnastik inom gerontologi och geriatrik 2007, och blev docent i sjukgymnastik/fysioterapi 2011. Han har haft expertuppdrag för bland annat Socialstyrelsen och Sveriges Kommuner och Landsting.

Erik Rosendahl

KUNGL. SKYTTEANSKA SAMFUNDETS PRIS INOM MEDICIN 2012

I Sverige är över 150 000 personer drabbade av demenssjukdomar, som försämrar både kognitiva funktioner, exempelvis minne, och fysiska funktioner som gång- och balansförmåga, något som leder till ett större behov av hjälp i det dagliga livet och en ökad risk för fallolyckor. Trots att fysisk träning har visat sig ge positiva effekter för äldre personer, har få studerat hur fysisk träning påverkar personer med demenssjukdom.

Erik Rosendahl forskar om möjligheter till och effekter av fysisk träning för äldre personer, med fokus på personer med demenssjukdom. Han har tillsammans med två kollegor utvecklat ett högintensivt funktionellt träningsprogram, som utvärderats i en studie vid särskilda boenden.

I ett pågående projekt utvärderar Erik Rosendahl om träningsprogrammet minskar hjälpbehov och fallolyckor för äldre personer med demenssjukdom, och hur deras minnesfunktioner och välbefinnande påverkas. Förutom positiva effekter för enskilda individer, kan resultatet av denna kliniska forskning också leda till kostnadsbesparingar genom minskat hjälpbehov och färre sjukhusvistelser.

Kungl. Skytteanska samfundet har instiftat priser till yngre forskare vid Umeå universitet för framstående insatser inom teknik/naturvetenskap, humaniora, samhällsvetenskap och medicin.

Betydelsen
av fysisk
träning för
personer
med demens-
sjukdom

Olle Sundström

KUNGL. SKYTTEANSKA SAMFUNDETS PRIS INOM HUMANIORA 2012

Hur
behandlades
renskötarens
religioner
i Sovjet-
unionen?

Olle Sundström har i sin forskning fokuserat två skilda, men tätt sammanflätade, teman - sovjetisk religionsforskning och sovjetisk religionspolitik. Främst har han studerat den forskning och politik som berörde inhemska religioner i Sibirien. Genom att problematisera den begreppsapparatur och de teoretiska verktyg som sovjetiska forskare använde i sina analyser och beskrivningar av sibiriska världsåskådningar, har han påvisat den ömsesidiga påverkan mellan forskning och ideologi.

Utgångspunkten har varit att begrepp som "gudar", "andar", "schamaner" och "religion" inte är självskrivna, vare sig som termer eller som kategorier. Forskare väljer, mer eller mindre avsiktligt, begreppsapparatur utifrån sina forskningstraditioner, teoretiska antaganden, kunskaper och, emellanåt, politiska strävanden.

Olle Sundström har också studerat den sovjetiska religionspolitiken i nordliga områden - vilka ideologiska och praktiska förutsättningar politiken hade, och vilka konsekvenser den fick. Båda dessa teman har tjänat som utgångspunkt för diskussioner om religionsvetenskaplig forskningsmetodik generellt.

Kungl. Skytteanska samfundet har instiftat priser till yngre forskare vid Umeå universitet för framstående insatser inom teknik/naturvetenskap, humaniora, samhällsvetenskap och medicin.

Olle Sundström föddes år 1968 i Umeå. Han studerade bland annat etnologi och ryska vid Umeå universitet, och religionsvetenskap vid Uppsala universitet. Han har varit gästforskare vid Institutet för folken i Norr i S:t Petersburg, Ryssland, och är nu lektor i religionsvetenskap vid Umeå universitet. År 2008 tilldelades han Åke Hultkrantz stipendium för forskning om cirkumpolära och nordamerikanska urbefolkningar. Han disputerade år 2009 med avhandlingen *"Vildrenen är själv det samma som en gud"*, som två år senare belönades med Donneriska Institutets i Åbo pris för framgångsrik religionsvetenskaplig forskning. Olle Sundström driver för närvarande ett projekt om repressionen av schamaner i forna Sovjetunionen, och är även redaktionssekreterare för *Journal of Northern Studies*.

Johan Trygg föddes 1972 i Umeå. Efter civilingenjörsexamen i teknisk naturvetenskaplig kemi vid Umeå universitet 1997, disputerade han 2001 i kemometri vid Umeå universitet. Efter detta erhöll Johan Trygg ett fem-årigt anslag från Knut och Alice Wallenbergs stiftelse för post-doktoral vistelse vid University of Queensland i Brisbane, Australien och Imperial College i London. År 2003 återvände han till Umeå universitet. Johan Trygg har de senaste åren varit en flitigt inbjuden talare vid internationella konferenser. Han har fått flera internationella priser och utmärkelser, och publicerat ett 80-tal publikationer i vetenskapliga tidskrifter.

Johan Trygg

BALTICS SAMVERKANSPRIS MED ENTREPRENÖRSKAPSINRIKTNING 2012

Johan Trygg har på ett framgångsrikt sätt kombinerat entreprenörskap och spetsforskning. Flaggskapet är hans banbrytande metod för att skapa tolkningsbara modeller av stora komplexa datamängder. Metoden OPLS (Orthogonal Projections to Latent Structures) har patenterats i flera länder, däribland USA.

För att skapa nya möjligheter att bedriva och finansiera spetsforskning har entreprenörskap varit ett ledord för Johan Trygg. Hans fleråriga samarbeten med globala läkemedelsbolag, såsom GlaxoSmithKline och AstraZeneca, har väglett och format nyttiggörandet av forskningsresultaten.

Johan Trygg har visat att industriella samarbetsprojekt och tillämpningar inte bara är viktiga för grundforskning och dess finansiering, utan också viktiga grogrunder för att förbättra förståelsen för innovation och företagande som bygger på kommersiella grunder. Han har också medverkat till att kommersialisera resultaten i existerande regionala företag, inte minst MKS Umetrics AB - det mest framgångsrika avknopningsföretaget från Umeå universitet - och flera andra aktiva avknopningsföretag, såsom AcureMetrics AB och AcureOmics AB.

Baltics samverkanspris med entreprenörskapsinriktning inrättades år 2009 som ett led i att synliggöra universitetets samverkan med det omgivande samhället. Priset utdelas till en vid Umeå universitet verksam lärare eller forskare som under det gångna året gjort värdefulla insatser inom ramen för samverkansuppgiften, i synnerhet när det gäller uppgiften att nyttiggöra forskningsresultat.

Innovativ
forskning
- dataanalys
på ett
enklaare sätt

Lars Weinehall

MARGARETA OCH ERIC MODIGS PRIS 2012

Förebyggande primärvård kan minska hälsoklyftor!

Lars Weinehall har i sin forskning framför allt studerat förutsättningar för att stärka hälso- och sjukvårdens hälsofrämjande och sjukdomsförebyggande arbete. Tillsammans med kollegor och medarbetare inom landstinget och universitetet utformade han i slutet av 1980-talet en interventionsmodell, som kombinerar hälsoundersökningar med hälsofrämjande initiativ på befolkningsnivå.

Sedan dess har Västerbottens hälsoundersökningar, VHU, utvecklats till en av världens största förebyggande program mot hjärt- och kärlsjukdomar och diabetes, och har inspirerat till liknande undersökningar både inom och utanför landets gränser.

I Västerbottensmodellen bjuds alla medborgare som fyller 40, 50 och 60 år in till hälsoundersökning och samtal vid länets hälsocentraler, något som skapar unika förutsättningar för att studera sociala villkor för förebyggande insatser och för att hitta nya vägar för att motverka hälsoklyftor. Eftersom deltagare också kan välja att lämna blodprov till medicinska biobanken vid Umeå universitet, kan möjligheterna till fördjupad biomedicinsk forskning utökas ytterligare.

Margareta och Eric Modigs pris instiftades av Kungl. Skytteanska samfundet år 1998 efter en donation av konsul Eric Modig och dennes hustru Margareta Modig, Umeå. Enligt donatorernas önskan ska priset utdelas till en skicklig forskare eller forskargrupp för att stödja och uppmuntra forskning inom företrädesvis ögats, hjärtats och lungans områden.

Lars Weinehall föddes 1948 i Varmvattnet utanför Umeå. Han avlade läkarexamen 1977, och är specialist i allmänmedicin. Lars Weinehall disputerade 1997, blev docent vid Umeå universitet 2002 och professor i allmänmedicin och epidemiologi 2007. Han är prefekt vid Umeå universitets institution för folkhälsa och klinisk medicin, samt chef vid dess enhet epidemiologi och global hälsa. Under åren 1984-2007 koordinerade Lars Weinehall uppbyggnaden av Västerbottens hälsoundersökningar, VHU, och är som överläkare fortsatt knuten till landstingets enhet för folkhälsa. Han sitter i Statens folkhälsoinstitutets vetenskapliga råd, och var prioriteringsordförande för de nationella riktlinjer för sjukdomsförebyggande metoder som Socialstyrelsen fastställde 2011.

Ann Öhman

GÖREL BOHLINS PRIS FÖR FRAMSTÅENDE GENUSFORSKNING 2012

Ann Öhman föddes 1954 och växte upp i Altersbruk i Piteå kommun. Efter studier vid Lunds universitet blev hon legitimerad sjukgymnast 1974. Hon disputerade i folkhälsovetenskap vid Umeå universitet 2001, och blev docent 2005. Sedan 2004 är hon lärare och forskare vid institutionen för folkhälsa och klinisk medicin, enheten för epidemiologi och global hälsa. Ann Öhman är forskningsledare för temat "Gender and health" vid Umeå Centre for Global Health Research, och för temat "Violence" inom forskningsprogrammet "Challenging Gender". Sedan 2008 är hon föreståndare för det universitetsgemensamma centret Umeå centrum för genusstudier. Hon är också medlem i en expertpanel för genus och våld vid European Institute for Gender Equality.

Under många år har Ann Öhman i olika former arbetat med att utveckla och synliggöra genusforskning som ett vetenskapligt fält. Hon har varit drivande som temaledare för "Challenging Violence" i det tvärvetenskapliga forskningsprogrammet "Challenging Gender", och har på ett framgångsrikt sätt arbetat för att föra samman en grupp forskare i samarbetet kring temat genus och våld.

Hon leder ett internationellt forskningsprojekt med inriktning på män, maskulinitet och hälsa i Nicaragua och Ecuador, och deltar i ett projekt inriktat på tonårsgraviditeter och våld mot kvinnor i Ecuador. Hennes forskning ligger i linje med den svenska jämställdhetspolitikens främsta prioritering - arbete för att motverka mäns våld mot kvinnor och barn. Vidare är hennes forskning kring unga kvinnors hälsa mycket viktig för att skapa ett brett kunskapsunderlag till grund för hälsopreventivt arbete.

Som föreståndare för Umeå centrum för genusstudier har Ann Öhman varit en avgörande, samlande och entusiasmerande kraft under ett antal mycket expansiva år. Hon har också gjort viktiga insatser inom undervisning i genusfrågor.

Görel Bohlins pris för framstående genusforskning ska ges till en vid Umeå universitet verksam lärare/forskare som gjort värdefulla vetenskapliga eller andra insatser inom området för genusstudier.

Internationell forskning om genusbaserat våld och hälsa

Publikationen kan beställas från
Informationsenheten, Umeå universitet.
Du kan också beställa den i alternativa format.
Dokumentet (i PDF-format) finns att
ladda ner från Umeå universitets webbplats
www.umu.se/hogtid/arkiv.
Postadress: 901 87 Umeå.
E-post: info@umu.se.
Telefon: 090-786 50 00. Telefax: 090-786 54 89.
Texttelefon: 090-786 59 00.

Sammanställd av Informationsenheten,
Umeå universitet, september 2012.
Foto: Mattias Pettersson, Umeå universitet.
Grafisk form: Plakat
Tryck: Joma, 2012
ISSN 0280-6711

